

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post
 Binnenland bij vooruitbetaling. f 1.50
 Voor Oost-Indië en het Buitenland. » 2.50
 Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.

Per regel f 0.10
 Bij plaatsing van 300 regels . . . 0.09
 » » » 1000 » . . . 0.08
 » » » 3000 » . . . 0.07

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan Mevrouw N. VAN ZUYLEN-TROMP, 7a Heerengracht, aan den Heer H. L. VORSTENBOS, 42 Witte de Withstraat, beiden Den Haag of aan den Heer M. A. VAN HEEKEREN te Zeist.

Voor de Administratie, ook wat betreft Abonnement en Verandering van woonplaats, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 212 Rieuwstraat, voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” NIEUWE MOLSTRAAT 20, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit TWEE Bladen.

Inhoud van dit nummer:

Mededeelingen. — Notulen Alg. Vergadering Moederland en Koloniën. — Pax-Romana. — De Papoea's. — Het recht van Bestaan der bedrijfsbelasting in Ned.-Indië. — Week-Overzicht. — Oost-Indische Berichten. — West-Indische Berichten. — Surinaamsche Schetsen. — Van Vreemde Koloniën. — Ingezonden. — Voornaamste inhoud van Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

I. In de Hoofdbestuursvergadering van 30 October j. l. te Utrecht gehouden, werd in principe besloten: in te gaan op het voorstel van den drukker-uitgever van ons orgaan, om dit, nu het aantal zijner advertenties wassende is, naar evenredigheid uit te breiden, zonder dat hieraan voor de Vereeniging extra uitgaven zouden zijn verbonden. De groote meerderheid der hoofdbestuursleden was er toen vóór om deze uitbreiding niet in vergrooing van formaat te zoeken, waardoor het blad lastig te hanteren zou worden, doch liever in vermeerdering van het aantal bladzijden, hetgeen echter, wanneer dezelfde grootte behouden bleef, een vermeerdering van port ten gevolge zou moeten hebben. Thans kunnen wij den leden mededeelen, dat er, volgens het nieuw te sluiten contract, een middenweg gevonden is, die, naar wij hopen, voor alle partijen een bevredigende oplossing brengt:

Het Koloniaal Weekblad zal met den aanvang van 1906 (om in overeenstemming te zijn met het boekjaar der Vereeniging, zal ook de nieuwe jaargang van ons orgaan met Januari beginnen) in een nieuw formaat verschijnen, n.l. iets grooter dan de helft van het tegenwoordige, 12 bladzijden tellen en omgeven worden van een zacht paarsgekleurd buitenvel, waardoor niet alleen de redactie-commissie over meer ruimte zal te beschikken krijgen, maar ook aan plaats voor advertenties gewonnen wordt.

Het op 4 Januari verschijnend nummer van ons orgaan zal bij uitnemendheid een exemplaar zijn om daarmee voor het streven der Vereeniging propaganda te maken. Het Dagelijksch Bestuur werkt dan ook niet alleen de Afdelings-besturen, maar i. d. der leden in het bijzonder op, er de proef mede te willen nemen, door het, liefst van een aanbevelend woordje voorzien, aan bloedverwanten of vrienden ter kennismaking te zenden. Zij, die voor dit doel nog meerdere exemplaren wenschen, hebben dit slechts te melden aan het adres der presidente: Mevrouw N. van Zuylen-Tromp, 7a Heerengracht, den Haag om ze gratis toegezonden te krijgen.

II. De Afdelingsbesturen en de Commissie te 's-Gravenhage, die zich speciaal tot taak heeft gesteld uitvoering te geven aan punt 6 van artikel IV onzer statuten: „Allen, wier belangen de Vereeniging voortaan en die zich daartoe aanmelden, behulpzaam te zijn in het verkrijgen van werkzaamheden”, hebben een zeer gewenschten bondgenoot gekregen in de Gemeentelijke Arbeidsbeurs te 's-Gravenhage, die, zoals de Directie ons mededeelt, ten doel heeft werkgevers en werknemers behulpzaam te zijn bij het zoeken naar werkkrachten en arbeid.

Iedere werkgever of werknemer, onverschillig welk vak of beroep hij uitoefent, kan zich schriftelijk of mondeling (ook telefonisch) tot de Beurs wenden. Alle inlichtingen waarover de Beurs beschikt, worden aan de aanvragers verstrekt.

De Beurs verleent hare diensten kosteloos. Alleen uitgaven wegens frankering van stukken, telegrammen en dergelijke, kunnen van de aanvragers worden terugverdiend. Aanvraag-formulieren worden kosteloos verstrekt.

Het hoofdkantoor is gevestigd Prinsegracht n°. 63 en gesplitst in een afdeling voor mannen en een voor vrouwen. De afdeling voor mannen heeft een bijkantoor te Scheveningen, Keizerstraat no. 294.

De afdeling voor mannen in het hoofdkantoor (telefoon no. 1379) is geopend van 8—2 uur en des avonds van 7—9 uur, uitgezonderd Maandag en Dinsdag-avond. Het bijkantoor is geopend Maandag- en Dinsdag-avond van 7—9 uur.

De afdeling voor vrouwen (telefoon no. 1378) is geopend des v. m. van 8—12 uur en des avonds van 7½—9½, uitgezonderd Maandag- en Dinsdag-avond.

Op Zon- en feestdagen is de beurs gesloten.

NOTULEN der Openbare Algemeene Vergadering van de Vereeniging „Moederland en Koloniën” op Dinsdag 19 December 1905, des avonds te 8 ure.

De onder-Voorzitter der Vereeniging opent de vergadering en deelt mede, dat hij bij ontstentenis van den Voorzitter, diens functie zal waarnemen.

De Voorzitter geeft daarop aan de Vergadering in overweging goed te willen keuren, dat hij, eenvoudigheids halve eenige heeren uitnodigt om de commissie samen te stellen, bedoeld in punt 1 der Agenda. Dit goedgevonden zijnde, worden door hem aangewezen als leden der commissie de heeren Van Gelder en Tombrink en als plaatsvervangende leden de heeren Knappert en de Veer. Deze heeren, allen aanwezig, nemen de uitnodiging aan.

Vervolgens deelt de Voorzitter mede dat er een geschil is gerezen tusschen een der leden, den heer E. Kemp en het bestuur. Deze heer had aan het bestuur zijn wensch te kennen gegeven om een voordracht te houden over de verdediging van onze O. I. bezittingen, waarvoor hij, in verband met de door Japan ontwikkelde macht een groote vloot noodig acht. En nu is het bestuur van oordeel, dat, hoe wenschelijk zulks ook moge zijn, het scheppen van zulk een groote maritieme macht, die zich met de Japansche zoude kunnen meten, om financiële

en materiële redenen ten eenenmale onmogelijk is, te meer nu Japan met Engeland een of- en defensief verband heeft gesloten.

Een voordracht hierover komt het Bestuur daarom niet doelmatig voor, maar ingevolge den wensch van den heer Kempe wil het de Vergadering hierover laten beslissen.

De heer Kempe, het woord verkregen hebbende, zet zijn standpunt nader uiteen. Hij kan zich niet met de beschouwingen van het bestuur ten eenenmale niet vereenigen en blijft het allernoodzakelijkst vinden, dat deze aangelegenheid in de Vereeniging behandeld worde.

Deze mededeelingen geven aanleiding tot een breede gedachtenwisseling, waaraan, behalve door den Voorzitter, wordt deelgenomen door de heeren Van der Kemp, Nijpels, Martijn en Blok. Op voorstel van laatstgenoemden heer wordt besloten om over deze zaak, welke niet op de Agenda vermeld was, geen beslissing te nemen, maar deze over te laten aan de leden in de eerstvolgende vergadering.

Daarna verleent de Voorzitter het woord aan den heer G. F. Zoeman, ond. O. I. ambtenaar, laatstelijk secretaris van het Departement van Burgerlijke Openbare Werken, die een kleine bijdrage zal leveren tot het Inlandsch Onderwijs-Vraagstuk.

Na afloop dezer rede wordt na eene korte pauze gelegenheid gegeven tot eene wisseling van gedachten over het gehoorde, waarvan gebruik wordt gemaakt door de heeren Van Gelder, Van Santen en Martijn.

Na dankbetuiging aan den spreker en aan de heeren, die aan het debat hebben deelgenomen, wordt de vergadering door den Voorzitter gesloten.

De voordracht van den heer Zoeman en een verslag van de daarop gevolgde gedachtenwisseling zullen worden opgenomen in het Koloniaal Weekblad en een afdruk daarvan worden toegezonden aan de leden der Vereeniging.

De Wd. Voorzitter,

G. A. SCHERRER.

De Secretaris,

J. L. SWART.

PAX-ROMANA.

(Aangeboden.)

In den «Figaro» trekt Pierre de Coubertin een paralel tusschen Duitschland en Engeland, deze landen vergelijkende bij Rome en Carthago.

Duitschland, verschillende gewesten geannexeerd hebbende, een Rijk met zijn krachtige militaire organisatie, en Engeland, insgelijks tuk op veroveringen, maar tevens overal handelsuitbreiding en handels-vrijheid beoogende, terwijl de Engelschen den slag hebben om met de onderworpen volkstammen om te gaan en veel te doen voor de ontwikkeling van land en volk.

Duitschland daarentegen, zegt de heer P. de C., beschouwt de geannexeerde gewesten te veel als zuivere wingewesten en regeert het volk al te zeer met ijzeren hand. Duitschland zou dus slechts met Rome te vergelijken zijn, indien het, evenals dat oude, veroverende Rijk, zijn pas bekomen landen regeerde, met humaniteit en zucht tot beschaving. Zoals thans de toestand van Duitschland is, acht de fransche schrijver voor dat land van toepassing: noch Rome, noch Carthago!

Terwijl heden ten dage in Insulide verovering en uitbreiding van landbezit, door den loop der omstandigheden, aan de orde is, zal de beoordeeling, die Pierre de Coubertin van Duitschland geeft, wijzende op het verstandige besluit van Rome, welks toepassing Duitschland verwaarloost, van waarde zijn, wat de regeering betreft over de in Oost-Indië, thans geannexeerd wordende landen.

Dat ook daar de Pax-Romana steeds tot richtsnoer worde genomen!

K. H. O. VAN BENNEKOM.

De Papoea's.

Hetgeen de heer F. van Hasselt Maandagmiddag, 11 dezer, in het Toussaintin omtrent de Papoea's uit zijn zendingsgebied vertelde, zal zeker velen der toehoorders een geheel anderen kijk op dezen om hun barbaarsheid zoo beruchten volkstam gegeven hebben, dan zij vóór dien hadden.

Teekend was sprekers aanhaling uit den Compagniëstijd, toen onze stoere voorvaders, die, de destijds zoo zeer gewaagde tochten naar Oost-Indië ondernamen, beweren- de met hunne schepen zelfs naar de hel te zullen varen, met Nieuw-Guinea liever niets te maken wilden hebben. Dat oord leek hun nog erger dan de hel toe! De sterk gebouwde, nagenoeg geheel naakt-loopende inboorlingen zien er, met hun glimmend zwarte huid, sterk glinsterende oogen en wollig kroeshaar, dan ook niet zeer anlokkelijk uit, maar toch blijken zij bij nadere kennismaking erg mee te vallen, althans in staat te zijn de dengd van zelfopofferende menschenliefde in praktijk te brengen. Zending van Hasselt vertelde hiervan een roerend staaltje:

Onder Papoea's, die tot gewoonte hadden, zodra vreemde schipbreukelingen binnen hun bereik vielen, de mannen daar onder, uit vrees voor overweldiging, dadelijk van kant te maken en de vrouwen als slavinnen, of nog erger, mee te voeren, was eens een bevriend Christen stangenoot, Petrus genaamd, die op de school te Depok was opgeleid, komen vertellen, dat zij hieraan niet goed deden. Den eersten keer, dat daarna weder een schip strandde, be-

sloten zij de menschen ongedeerd te laten en aan Petrus te vragen, wat zij nu moesten doen. Zij hadden n.l. opgemerkt, dat deze vreemdelingen evenzoo gekleed waren en in eenzelfde soort boek (waarschijnlijk den bijbel) lezen als Petrus. Deze deelde dadelijk den zending het geval mede. Toevallig lag er juist een oorlogschip op de reede, doch de commandant vond het beter zich niet met dit netelige geval te bemoeien en gaf den raad om de schipbreukelingen door eenige Papoea's te doen halen. De heer van Hasselt vreesde zeer, dat voor dit moeilijke werkje, waarbij eigen leven in de waagschaal werd gelegd wel niemand te vinden zou zijn. Hoe groot was zijn verrassing, toen op zijn eerste vraag, 14 mannen tegelijk zich bereid verklaarden, terstond op weg te gaan; zij hielden woord en brachten de elf gevangenen heelhuids mee terug!

Die Papoea's schijnen over het algemeen een goedaardig, kinderlijk volk te zijn en een taal te spreken, die lang niet zoo arm en eenvoudig is, als oppervlakkig lijkt, terwijl zij bijzonder veel smaak hebben voor volkssagen en raadsels. Ook van dit laatste gaf zending van Hasselt een aardig voorbeeld:

Een Papoea, die hem dikwijls had te kennen gegeven niets van het christendom te willen weten, kwam op zekeren dag hem vragen om tabak en medicijnen, zooals ook zijn makkers van den zending gekregen hadden. Deze gaf ze hem, doch den Papoea in zijn zwak tastend, zeide hij daarop: „En nu heb ik ook nog een mooi raadsel voor je. Er zijn menschen, die wel honden van de toespijken, maar niet van den hoofdschotel van den maaltijd! Ra, ra, wie zijn dat?”

De man vond dit een prachtig raadsel, want hij kon de oplossing niet vinden, waarop de zending hem beval er eens drie dagen goed over na te denken, het ook aan zijn huisgenooten en vrienden mee te deelen en als hij 't dan nog niet wist, terug te komen.

Werkelijk zag de heer van Hasselt den derden dag de man weer voor zich, even wijs als den eersten. „Wel”, zeide hij toen, „weet ge nu nog niet, dat gij zelf een dier menschen zijt,“ waartegen de Papoea dadelijk inbracht: „neen, mijnheer, want ik houd wel van sago (het hoofdvoedsel der inlanders ginds.)

„Ja, maar wacht eens, ik meen het anders gij houdt wel van tabak en medicijnen, dat zijn de toespijken, die ik U breng, maar niet van het voornaamste dat ik U te geven heb het geloof.“ Deze oplossing vond de man zóó mooi, dat hij verheugd hard naar zijn kampong terugliep, om het aan al zijn makkers mee te deelen; en sedert hoorde de zending nog dikwijls uit veler mond het door hem opgegeven raadsel herhaald.

Onder het opgewekte vertellen van zending van Hasselt kreeg men al luisterend den indruk, dat deze ernstige man het volk, waaronder hij leefde en werkte, lief heeft gekregen en dat hij, door hun vrouwen en hunne genegenheid te winnen, hoe langer hoe meer invloed, ten goede op hen zal krijgen. Het hoofdfeest, dat de Papoea's volgens zijn eigen zeggen, tegen de aanmerking van het Christendom hebben, n.l. dat de toepassing van deze leer in het dagelijksch leven zoo moeilijk is, en zij het liever niet, dan niet in allen deele goed willen zijn, pleit o. i. ook zeer ten gunste van den aard van het volk. Daarom verwonderde het ons dat de heer van Hasselt, die zelf hun kinderlijken eenvoud en bijgevoeligheid dikwijls vergeleek bij die onzer voorouders, hen toch telkens noemde: „de zoo diep gezonkenen.“

Het Recht van Bestaan der Bedrijfsbelasting in Nederlandsch-Indië.

(Naar aanleiding van het praeadvies van Mr. Maclaine Pont.)

(AANGEBODEN.)

In het praeadvies, door den heer Maclaine Pont, uitgebracht voor de Vereeniging voor de Staatshuishoudkunde en de Statistiek, vindt men op pag. 59 eene — men zou haast kunnen zeggen vermakelijke — samenvatting, als het niet gold zoo hoogst ernstige belangen en onderwerpen, van een twintigtal koloniale aangelegenheden, welke door dien adviseur op pag. 4—58 besproken en beschouwd zijn. Hoewel deze alle van zovoel belang zijn, dat 't wel de moeite waard zou wezen op ieder in het bijzonder nog eens de aandacht te vestigen, zal ik mij thans bepalen tot de bespreking van den raad, door den heer M. Pont gegeven, om de bedrijfs- en rijtuigenbelasting voor inlanders op Java blijvend af te schaffen, hetgeen volgens hem, eene inkomstvermindering voor de Indische Staatsfinantiën van f 1,600,000 + f 300,000 = f 1,900,000 'sjaars beteekent. Met dien raad kan ik mij slechts ten deele vereenigen; mijne van zijne opvatting afwijkende wenschen zou ik evenwel min of meer in verband willen brengen met eenige uitingen van dezen adviseur, die toch om zijne oprechte liefde en belangstelling voor den inboorling onze sympathie heeft, al kan ik met zijne zienswijze niet geheel overeenstemmen.

Op pag. 40 zegt hij: „dat de afschaffing dezer bedrijfsbelasting in het algemeen belang is, volgt uit het feit, dat zij de productie van meer dan een miljoen ingezetenen ten goede zal komen, van wie de grootste helft is aangeslagen voor f 1 en minder, dat is dus over inkomsten van f 25 — f 50 'sjaars. Wellicht bestaan er andere landen dan Java, waar zulke lage bedrijfsinkomsten een voorwerp van belastingheffing zijn, doch mij zijn ze niet bekend.“

Dit nu is de verbindende schakel: één pennestreek van de Indische Regeering en de minimum-aanslag kan worden hersteld tot f 1 'sjaars, zoals het vóór 1893 zeer terecht was geregeld; zodra er reden toe bestaat, zou men zelfs dit minimum wederom kunnen verhoogen, maar lager dan f 1 behoort het nimmer te dalen; volgens het Koloniaal Verslag van 1903 (de gegevens over 1904 zijn nog niet beschikbaar over deze aangelegenheid) werden er op Java in 't geheel aangeslagen in de bedrijfsbelas-

ting pl. m. 978000, en hiervan, voor een bedrag van f 0.50 — f 1, 568,000 personen. Dit zou eene inkomstvermindering opleveren van pl. m. f 420,000. Wat nu de resterende belastingplichtigen betreft, ware eene progressie in te voeren, in hier voege, dat personen, met een geschat jaarlijksch inkomen van f 300 en hooger, 3 pct., zij, die minder verdienen, 2 pct. daarvan als bedrijfsbelasting zouden moeten betalen; men zou dan met 2 en 3 pct. bedrijfsbelasting hebben ± 380000 en 300000 personen. Eene soortgelijke regeling met twee progressies van bv. 4 en 5 pct. zou ook ten aanzien van de vreemde Oosterlingen kunnen worden ingevoerd en eveneens met een belastingvrij minimum van f 50 'sjaarslijks inkomen.

Wat betreft de rijtuigenbelasting: de afschaffing daarvan juich ik ten zeerste toe; echter weer in afwijking van den praeadviseur niet met de bedoeling, om het uitoefenen van rijtuigenverhuur als beroep onbelast te laten, maar wel om dit beroep eveneens door de bedrijfsbelasting te doen treffen en dus de speciale rijtuigenbelasting af te schaffen. De bedrijfsbelasting moet ook daarom gehandhaafd blijven, wijl zij steunt op eene economischen grondslag, evenals het patentrecht, de landrente; om die reden is het hoofdgeld ook niet te rechtvaardigen, want dit dankt zijn ontstaan aan de afschaffing van pandijndiensten in 1882, en voor de sinds steeds plaats gehad hebbende conversies van verschillende categorieën van gedwongen arbeid in betaalden vorm, werden groote gedeelten van het hoofdgeld gebezigd; maar voor hoe goede doeleinden ook ingevoerd, het hoofdgeld steunt nu eenmaal niet op een economischen grondslag, men zou evengoed ook een neuzen- en oorengeld kunnen heffen.

Vóór het jaar 1900 werd het maandelijksche inkomen der inlandsehe ambtenaren altijd gesplitst; zoo had een assistent-wedono tweede klas vóór 1900 f 65 tractement plus f 20 aan schadeloosstelling voor pantijns 's maands; zeer terecht heeft men aan deze splitsing sinds 1900 een einde gemaakt, dien functionaris een aanvangsmaandwedge, ongesplitst van f 100 toegekend en hem nog een bezoldigden schrijver toevoegd. Maar nu die splitsing is opgeheven, ook het hoofdgeld eenvoudig in de algemeene Landkas belandt en er geen sprake meer is van een gewestelijk gebruik van het excedent er van, nu er geen administratie van gevoerd wordt, als afzonderlijke belasting met bijzondere wijze van besteding zou er m. i. geen bezwaar meer tegen kunnen bestaan om dat hoofdgeld als zoodanig af te schaffen en de landrente met dat bedrag te verhoogen, hetgeen te gemakkelijker doorvoerbaar is, omdat dit hoofdgeld drukt op de heeren-dienstplichtigen, die voor verveer het grootste gedeelte grond-, zij het ook voor een deel slechts erven-besitters zijn en dus door de landrente getroffen worden.

Het verwijt, tegen het hoofdgeld aangevoerd, dat dit in plaats van op een economischen grondslag te steunen, zijn ontstaan heeft te danken gehad aan de behoefte aan geldmiddelen, benodigd voor de tenuitvoerlegging van een anderen, uitstekend bedoelden, voortreffelijken maatregel, kan tegenover de rijtuigenbelasting niet gelden; maar hieraan kleefte weder een ander groot gebrek, n.l. dat zij één speciaal bedrijf tot object heeft gekozen.

De praeadviseur zegt voor een deel te recht: „in 1885 verlaagde men deze belasting; de opbrengst steeg daarna belangrijk, zij bleek dus een hinderpaal te zijn voor het vervoer. Schaf men ze geheel af, dan schijnt de verwachting gegrond, dat het vervoer zeer zal toenemen. De wegen n.l. zijn talrijk en over het algemeen uitstekend in orde. En daar de vrachtkarren onder de bedrijfsbelasting vallen, zal de afschaffing van beiden het personen- en goederenvervoer, dus den afzet van den Inlander ten goede komen.“

Niet alleen talrijke soorten van karren en vrachtoertuigen, maar ook visschers-, handels- en vrachtaartuigen voor zee- en binnenwaterbedrijf zijn terecht objecten der zoo veelomvattende bedrijfsbelasting. Waarom ook niet de rijtuigen op metalen veeren er onder gebracht? Waar moet het heen met al dat gespecialiseer? Men zou op denzelfden grond, ook eene karren- en prauwenbelasting, eene afzonderlijke visschers- en schippersbelasting kunnen invoeren. Er zou zoodoende nog veel meer van den kostbaren tijd der Europeesche en inlandse bestuurs- en comptabele ambtenaren verknood en verbeuzeld worden, dan thans, zonder eenig practisch of fiscaal nut reeds het geval is. Dit schijnt ook de gedachtegang der Indische regeering te zijn geweest. Niet alleen is de betrekkelijke ordonnantie van 1885 eene verachting van de voorgaande regeling der rijtuigenbelasting, maar de nieuwe ordonnantie van 1904, welke die van 1885 geheel buiten werking stelt, is op hare beurt eene mildere editie dezer werking gestelde verordening, en bovendien bevat zij in art. 11 een nieuw voorschrift, volgens hetwelk „met de inning dezer belasting de dessahoofden zijn belast; zij moeten van de parteele betalingen aantekening houden en die op het aanslagbiljet vermelden, terwijl zij die gelden op de voorgeschreven tijdstippen in 's Lands kas moeten storten.“ Dit heeft behalve eene kleine windsterving voor het Gouvernement, n.l. van 8 pct. collectieom, dit goede, dubbel praktische gevolg: verlichting van den arbeid der ambtenaren, belast met de ontvangst van 's Lands gelden en verhooging der inkomsten van een groot deel der dessahoofden, daar deze zelve thans voor één rijtuig slechts de helft, n.l. f 6 behoeven te betalen, in plaats van f 12 volgens de ordonnantie van 1885. Deze feden, als het ware het kader, de onderofficiëren van het Binnenlandsch Bestuur, hebben waarlijk wel recht op eenige faciliteiten en meerdere verdiensten, althans over 't algemeen gesproken.

Het is te betreuren, dat men niet nog een stap verder is gegaan en hen op dit stuk heeft behandeld als inlandsehe ambtenaren, die algeheel vrijstelling voor één rijtuig genieten; op deze wijze althans zou het aantal dessahoofden, dat rijtuigen houdt, grooter worden, hun aanzien en prestige daardoor ook stijgen en de zorg voor het onderhoud van de dessawegen toenemen, wat wederom aan vertier, verkeer en politietoezicht ten goede zou komen, waarbij veiligheid van persoon en goed zouden winnen.

(Wordt vervolgd.)

Week-Overzicht.

In zijn Memorie van Antwoord op het voorloopig verslag der Eerste Kamer op de indische begroting toonde minister Fock zich begripelijkwijze ontschuldig over den uitgesproken wensch, dat hij zich in zake politiek beleid niet zou laten medeslepen door de meer vooruitstrevende leden der Tweede Kamer, en ontzegt hij met eenigen nadruk aan de leden, die dien wensch te kennen gaven, het recht om bij voorbaat te onderstellen, dat hij zich bij de vervulling van zijn taak als minister door politieke stroomingen in het parlement zou laten leiden of beheerschen — het juiste, neutrale standpunt van een minister van koloniën. Moge het den minister gegeven zijn dit standpunt te behouden!

Ten aanzien van de „horat-circulaire, vernemen wij niet alleen, dat deze in overeenstemming met het advies van den deskundigen raadman der indische regering, Dr. Snouck Hurgronje werd uitgevaardigd, maar ook, dat de zaak, bij het optreden van gouverneur-generaal van Heutsz, reeds geheel was voorbereid zoolat diens persoonlijk aandeel daarin slechts heeft bestaan in de uitvaardiging, zij het dan ook, dat hij dit deed met volle instemming.

Wat de militaire expeditie betreft, wees minister Fock op de verplichting, die het bezit van koloniën op ons legt, om wat wij hebben tot ontwikkeling te brengen.

De minister zegt geen principieel tegenstander te zijn van staatsbedrijven in de kolonie en meent dat de tegenstand in sommige dier bedrijven niet als maatstaf mag worden aangenomen voor een afkeurend beginsel. Wel maakt het bij hem een punt van overweging uit of ten aanzien van staatsexploitatie niet een andere weg moet worden ingeslagen dan de tot heden gevolgde.

Den voorstanders van de financiële scheiding tusschen Nederland en Indië bij de wet, om daardoor gewaarborgd te zijn tegen verdere door het moederland aan de kolonie te verleenen hulp, merkt de minister op, dat de, door Nederland te verleenen hulp heel iets apart is en zijns inziens niet moet worden in verband gebracht met het voornemen, om tot bedoelde scheiding te geraken. Het bezit van koloniën verleent rechten, maar sluit ook verplichtingen in zich. Het is maar gelukkig dat het besef van de waarheid dezer stelling genoeg veld wint om ons niet al te ongerust te maken over de egoïstische tendenz die bij sommigen voorzigt om een maatregel te bespoedigen, waarvan overigens het beste voor de kolonie mag worden verwacht.

De overschrijding der begroting 1904 voor Indië en Suriname gaf wederom aan eenige leden der Tweede Kamer aanleiding tot de vraag: of wel de noodige zorg bij het opmaken der begroting werd betracht? waarop de gebruikelijke ontkenning volgde!

Uit de Pers. Directe belasting ter Sumatra's Westkust, *Nieuwe Cour.* van 21 dezer. Electro Metallurgie van Nederlandsch-Indië *Ingenieur* van 16 dezer. Een zonderring circulaire, *Nieuwe Cour.* van 23 dezer. Sabang *Nederlandsch Zeevezen.*

Al hetgeen over de invoering van belastingen ter Westkust van Sumatra te doen is geweest, geeft den *Nieuwe Cour.* aanleiding tot de volgende opmerkingen:

„Na de lezing van alle artikelen zal men zich geneigd gevoelen beiden kanten gelijk te geven. Gelukkig is het daarom — en gemakkelijker! — dat de beslissing te dezen, althans naar onze meening, niet in Nederland behoort te worden genomen.

„Hoezeer het ook valt toe te juichen, dat een belangrijke kwestie als deze in Nederlandsche tijdschriften of dagbladen door bevoegden wordt toegelicht, zouden wij het toch ten zeerste betreuren, wanneer er zich hier te lande een dilettanten-opinie daarover vormde en dit het gevolg had, dat de Minister in de eene of andere richting ter zake pressie oefende op de Indische regering.

„Te abdiceren hebben volksvertegenwoordiging en Minister daarom volstrekt nog niet. Zij hebben ervoor zorg te dragen, eensdeels, dat een volkomen draagkrachtig deel onzer bezittingen niet ten gevolge van de laktheid of besluiteloosheid der Indische regering maar steeds ontheven blijft van de verplichting om in de algemeene lasten bij te dragen; en anderdeels, dat uit onberaden en overdreven fiscaliteit niet in het andere uiterste worde vervallen, zoodat zorg voor de geldmiddelen de zorg voor orde, rust en tevredenheid zou overvleugelen. Aan hen ook de verplichting om nategaan in hoeverre de in te voeren belastingen in overeenstemming zijn te brengen met de algemeene beginselen welke ons Indisch belastingstelsel beheerschen.

„De Indische regering heeft hier de kens van het stelsel te doen en zij zal daartoe overgaan onder kennisgeving van de adviezen van deskundigen en in buiten het corps ambtenaren, maar overigens in overleg en zoo het eengesins kan in overeenstemming met de mannen, die ter plaatse de zeer teedere en takt-eischende taak van het invoeren eener, in welken vorm zij ook moge worden opgedischt, stellig hoogst impopulaire, belasting zullen hebben te vervullen. Hoe beter de Indische regering en haar ambtenaren een zaak als deze begrijpen hoe groter ook de kans is, dat zij met lust en met kracht zal worden aangevat en tot een bevredigend resultaat gevoerd.

Het blad hoopt verder dat het gezegde van minister Fock van 22 November jl.: „geen verzwaring van lasten met de bajonet en geen belasting, die urevel en vrok onder de bevolking brengt“, niet doelt op een partij-kiezen van den minister in deze of gene richting — deze richting aan het bestuur in Indië voorbehoudend, onder de hiervoren genoemde restrictiën.

Overigens dringt het aan op eene eidelijke beslissing in deze zaak, die nu reeds tien jaren ten nadeele van de schatkist, maar ook van het betrokken gewest hangende is.

In de *Ingenieur* van den 16en dezer stelt de heer P. M. van Bosse de vraag: of de electro-metallurgie niet ook voor Nederlandsch-Indië van gewicht is?

Zichzelven niet bevoegd achtend tot het beantwoorden dier vraag, uit gebrek aan de noodige gegevens, wijst schrijver op het voorkomen van zeer rijke ijzerertsafzettingen op Java en Sumatra, en op de aanwezige waterkracht, waardoor de benoedigde electriciteit dus niet duur kan worden geproduceerd.

Hij acht daarom ernstige nadere overweging der door hem gestelde vraag alleszins gewenscht. Behalve voor de uitsmelting van ijzererts of de fabricage van staal, kan ook de bereiding van calcium-carbid daarbij worden ter hand genomen, door welk artikel het mogelijk is om op de meest afgelegen plaatsen van den archipel een model-verlichting in het leven te roepen.

Dan zou, bij verdere uitbreiding van den mijnbouw, een electro-metallurgische centrale, gunstig gelegen voor het transport, tevens belast kunnen worden met het verwerken langs electrolytischen weg van eenige ruwe producten uit in de binnenlanden gelegen mijnen.

Schrijver wijst er ten slotte op hoe tot zijn spijt reeds verscheidene zeer gunstig gelegen waterkrachten op Java in concessie zijn gevraagd door een londensch consortium, dat ze voor de exploitatie van elektrische trams denkt te benutten.

Een zonderring circulaire noemt de *Nieuwe Cour.* die, waarbij door de indische regering als het ware reclame gemaakt wordt voor de *Bintang Hindia*.

Wij gelooven dat het blad zich hierbij te zeer door de kennis van nederlandsche toestanden liet leiden, om bij beoordeeling van het optreden van den gouverneur-generaal ten deze den maatregel menschelijkerwijze mal te noemen.

Weet het blad welke de voorlichting van het inlandsch publiek thans is? Weet het, hoe het met de algemeene ontwikkeling dier inlandsche pers-voorlichters is gesteld?

Wij zullen het wel laten om uit het enkele gegeven, waarover wij beschikken, algemeene conclusies te trekken, doch kunnen ons voorstellen, dat, waar ontwikkeling der inlandsche bevolking thans op den voorgrond staat, het der indische regering niet onverschillig kan zijn, of de middelen om daartoe te geraken haar streven in de hand werken.

Van de pers, kan bij de opleiding van een volk ongetwijfeld een groote opvoedende kracht uitgaan. Waar nu de *Bintang Hindia* met 'n juist inzicht van hare roeping, den weg inslaat om de indische regering bij te staan in haar streven naar de ontwikkeling van den inlander, achten wij het even juist gezien van de regering, om dat middel te steunen.

Weet 't blad wat lord Cromer in Egypte deed, ten aanzien van de inlandsche pers? 't Gold daar ook de leiding van een volk tot nieuwe banen.

Wij kunnen niet anders dan den maatregel der indische regering billijken, zij het ook dat de vorm wellicht een andere had kunnen zijn. Een vertrouwelijk schrijven aan de bestuurshoofden om den wensch der regering kenbaar te maken, zou hier zeker beter op zijn plaats zijn geweest.

Laat ons hopen, dat de handeling blijkbaar van een oud-ambtenaar, die zich haastte de hem evenals ons toegezonden circulaire van 6 November jl. in de *Nieuwe Cour.* te laken, geen schade berokkene aan de verspreiding der *Bintang Hindia*, waaraan wij het meest mogelijke succes toewenschen.

De indische regering heeft zeer zeker gefaald, maar vooral in haar goed vertrouwen op de medewerking van al hare ambtenaren in eene goede zaak. Met den noodigen takt van de zijde dier ambtenaren, ware het zeer wel mogelijk aan de wenschen, in bedoelde circulaire vervat, te voldoen zonder aan de waardigheid van het gezag iets te kort te doen.

Belachelijk acht de *Nieuwe Cour.* het o. a. in de circulaire dat, „geschikte landsdienaren worden gezocht, om als agenten voor de *Bintang Hindia* op te treden. Duidt het woord „geschikte“ hier niet op het feit, dat op de positie van den betrokken landsdienaar moet worden gelet? Belachelijk ware het zeker „ambtenaren“ te willen zien aanwijzen als corantren-colporteurs, maar dat een klerkje, magang, opium mantri zich in iets tegenover zijne omgeving zou vervegen door aan de verspreiding van een blad mede te werken, dat de goedkeuring van Kandjeng Toewan Besar geniet, daarin vergist de *Nieuwe Cour.*

Wij betreuren dat dit blad niet met meer tact behandelde deze kiesche zaak, in het werkelijk belang van land en volk beoogd.

„Heeft Sabang een toekomst? Ziedaar de vraag, die de meeningen van deskundigen verdeelt“ schreef het *Nederlandsch Zeevezen*.

Het blad is hoopvol gestemd, mits het achterland Noord-Sumatra meer tot ontwikkeling kome. Maar ook dan zal men er zonder meer niet zijn.

„Om echter met goed gevolg met de havens van de Straits in concurrentie te kunnen treden, moet Sabang zich ter dege gaan roeren en inspannen. Zijn haven, plaats biedende voor 12 schepen, is onvoldoende.

Er ontbreekt een rechtstreeksche, goedkope verbinding met de omliggende kustplaatsen, door middel van kleine stoomers, een z.g.n. „muskietenvloot“, zooda die, van Singapore en Pinang uit, over den geheelen Indischen Archipel zwermt, overal de producten halend en ruil-artikelen aanbrenghend.

Het moet opgenomen worden in de groote lijnen, en zoo een geregelde verbinding krijgen met het moederland, China, Japan, Voor-Indië, Java en Australië.

Het moet meer stapelplaats worden, niet uitsluitend een plaats voor overschepping of transitio. Sabang moet zelf in- en uitvoeren. Men moet er alles kunnen kopen, wat men nu uit Pinang betrekt. Te Pinang is een markt, waar men komt om te koop en te verkoopen, ook zulke producten, die een nieuwe bewerking behoeven. Te Pinang worden peper en tapioca gewassen, pinangnoten gesorteerd, tin gesmolten, klapperolie bereid, enz. Dit alles moet ook te Sabang kunnen geschieden.

Voorwaar, een ruim en dankbaar veld voor ondernemende reeders en handelaars.

Het zij door de heeren Martijn, Cohen Stuart en andere deskundigen niet in de woestijn geroepen!

De bekwaame atjehsche correspondent der *Nieuwe Cour.* ziet de zaak niet zoo rooskleurig in. Ja — later — misschien!

Nu balen de Nederland-booten zelfs haar kolen niet meer te Sabang de Deli-tabakverschepping gaat over Batavia of Singapore, de Paketvaart heeft voor de atjehsche kust-vaart er de concurrentie met de chineesche kuststoomers aan gegeven.

Sabang levert dus desillusies, alleen niet aan degenen die de zaak steeds nuchter hebben gezien. De exploitatie van die haven was op z'n best een voorbarige onderneming. Men bouwde een toren waar nog geen kerst bestond. Gelukkig zijn, — en nog wel in hoofdzaak door de zeer kapitaalcrachtige Handelsmaatschappij — slechts enkele tonnen in de onderneming gestoken. De natuur bood hier een haven aan, die bijna kant en klaar was. De schade aan renteverlies kan dus niet heel groot zijn, en mettertijd, wanneer er vertrouwen komt bij de bevolking, wanneer er goedkoop te transporteren kolen zijn te verkrijgen — deze kans is volstrekt niet uitgesloten — dan komt er te Sabang althans vertier genoeg, om het betrekkelijk weinige daar vastgelegde geld zeer ruim renderend te maken.

Oost-Indische Berichten.

Scheepvaartverbinding met Britsch-Indië. Deze, door den heer H. Hissink, chef der Scheepsagentuur, voorheen J. Daendels en Co., ontworpen scheepsverbinding tusschen Ned. en Britsch-Indië, zal waarschijnlijk niet tot stand komen.

Dit zou zeer te bejammern zijn, daar men er zich reeds zoo veel van had voorgesteld.

De zaak staat, blijkens een correspondentie uit Batavia in de *Sem. Ct.*, op 't oogenblik zóó, dat men over het charteren van schepen van de Holl.-lijn, dan wel van de Rotterdam-Lloyd heeft onderhandeld, hetzij dan voor de geregelde vaart van Singapore naar het noorden, hetzij voor den geheelen dienst van Br.-Indië, via Kust van Japan. Echter schijnt men bij geen der genoemde maatschappijen veel instemming te ontmoeten met de voortvarendheid van de ontwerpers van 't schema.

Dat de plannen echter zullen worden opgegeven, wordt betwijfeld, in verband met de vasthoudendheid van den heer Hissink, die zijn onderzoek in loco heeft gehouden en voor zijn ontwerp eenige maanden in Engelsch-Indië is geweest.

Ingevolge een besluit van 't bestuur der gereformeerde kerken in Nederland, zal te Solo een **tweede Petronella-hospitaal** verrijzen, waarvan de bouwkosten uit vrijwillige bijdragen, niet 't minst van de Solosche landhouders, die voor een aanzienlijk contingent patiënten zullen zorgen, moeten worden gevonden.

Het zal voorloopig, dan wel definitief, staan onder directie van den zondersarts *Scheuer* te Djokja, bijgestaan door mejuffrouw Kuiper en een of twee zonders-artsen.

Blijkens telegram van den resident van Madoera, moet de schade aan de afgebrande **zoutpakhuisen** bij Soemenep ongeveer f 10.000 bedragen, terwijl echter het zout niet noemenswaardig heeft geleden. „Nog al meegevallen dus“ volgens het *Bat. Nbl.*

De **Hoogere Burgerschool en Pensionaat voor meisjes** heeft dus het pleit gewonnen en krijgt een subsidie, waarmede weder erkend is, dat Batavia behoefte heeft aan een onderwijs-richting van dien aard.

Uit het **Koloniaal verslag** blijkt, dat de voor geregelde cultuur ontgonnen bouwgronden der inlandsche bevolking in de gouvernementlanden van Java en Madoera — dus zonder de particuliere landerijen — op 't einde van 1904 een oppervlakte besloegen van 4.130.050 bouws, zijnde 30.668 bouws meer dan ultimo 1903, terwijl de oppervlakte der sawahs met 4458 vermeerderde en die der andere bouwvelden met 26.210 bouws.

Onbeplant bleef 2,26 pct. van de geheele oppervlakte, tegen 2,85 pct. in 1903.

Nopens de vorige koffiecultuur wordt ook thans gemeld, dat zij in betekenis vermindert. En verder dat van de voorgenomen oprichting eener landbouw credit-instelling in Demak is afgezien, in verband met de in overweging zijnde plannen tot organisatie van het landbouweredietwezen in de residentie Semarang.

Met het plan van wijlen den heer De Wolf van Westerde tot oprichting eener staatslandbouweredietbank in Soekaboemi, Tjandjoer en Krawang meende de Indische regering zich niet te moeten vereenigen, zoolang niet afdoende zou zijn gebleken dat de landbouweredietverschaffing niet met hulp van het particulier initiatief zou zijn te regelen. Sedert zijn ernstige pogingen, om in die richting iets tot stand te brengen, aangewend, welke pogingen, naar verwacht werd, met goeden uitslag zullen worden bekroond.

De onderzoekingen naar de wenschelijkheid van het oprichten van gouvernementen-koffie-ondernemingen op Sumatra, in combinatie met emigratieplannen, zijn nog niet afgelopen.

Hoewel niet geheel mislukt, zijn de proeven in Pasoeroean en Madioen genomen met het op stomp kappen van oude, nog krachtige koffielaatsocenen, voorloopig als minder geslaagd te beschouwen. De proeven worden echter voortgezet.

De gouvernementenkoffieoogst van 1904, in totaal 64,805 picol bedragend, bleef 3863 picol beneden de raming op ult. Juli van dat jaar.

Een goede maatregel zal vermoedelijk spoedig worden genomen door den Regent van *Mojoekerto*, wordt aan de *Loc. geschreven*. Met het oog op de omstandigheid namelijk, dat in dit jaar in vele streken dezer afdeeling groote schaarschte en zelfs gebrek aan padi heeft geheerscht, moet bij hem het voornemen bestaan, om op meer plaatsen padi te doen opschuren, zooda hij eenigen tijd geleden al heeft gedaan, waar de kleine man zich dan tegen een billijken prijs het noodige kan aanschaffen. Ook in die afdeeling zorgt het bestuur voor het welzijn van den kleinen man, de **landbouw kredietbank** aldaar geeft nu meer faciliteiten aan de planters, zoodat velen geholpen worden en 't kapitaal van de bank ontoreikend is, om aan de vele aanvragen van geldleeningen te voldoen. Wenschelijk zou 't zijn, dat zoo 'n instelling in elke afdeeling bestond, de bevolking zou er zeker goed bij varen.

Te Makassar is een **studiefonds** opgericht, dat ten doel heeft aan behoeftige jongelieden van goed gedrag en uitstekende aanleg de middelen te verschaffen, om zich te bekwaamen voor de een of andere maatschappelijke positie. De inkomsten van het fonds bestaan uit: giften, erfstellingen, legaten of andere bijdragen in eens en geregelde bijdragen.

Naar de *Sum. Post* vernam, moet 't met de veiligheid op den weg van Loeboe Pakam naar Tandjong Marowa in den laatsten tijd al heel treurig gesteld zijn. Het blad haalt daarvan verschillende voorbeelden aan, welke feiten werkelijk een eigenaardige illustratie van de heerschende onveiligheid geven.

Uit Bandoeng kwam het bericht, dat de **veiling van kinazaad** groot succes heeft gehad. Er zijn prijzen besteed als nooit te voren; zoo werden 10 pakjes van 25 gram en 3 pakjes van 10 gram *Rioenggoenoeng* zamen geveild voor f 8640; een pakje van 10 gram haalde f 520; verder gingen 10 pakjes hybridenzaad à 25 gram voor f 1680; 10 pakjes sacourbazaad à 50 gram voor f 1280. De enten brachten f 8320 op.

Het is met de regeling der rechten en verplichtingen van werknemers en werkgevers op de Oostkust van Sumatra een eigenaardige toestand. De **oude koelie-ordonnantie** is nog van kracht; de **nieuwe**, die alleen nog maar in ontwerp bestaat, laat nog op zich wachten. De koelie-contracten, die bij 't aangaan der werkovereenkomst geteekend worden, correspondeeren natuurlijk met de tegenwoordig geldende ordonnantie. Intusschen worden door vele planters reeds thans verschillende voorwaarden en regelingen aanvaard, waarin beginselen der nieuwe ordonnantie zijn vastgelegd. Zij doen dat geheel vrijwillig, daar zij er de billijkheid van inzien; er toe dwingen kan men hen immers niet.

Deze toestand is echter geen **geregelde** toestand en hierin wil men nu verandering brengen. Bestuurders van de beide plantersvereeningen hebben te dezer zake met den Inspecteur van den Arbeid overleg gepleegd, met het resultaat, dat, volgens de *Sumatra Post*, in beginsel door de besturen van Planters-comité en Plantersbond is besloten, tot het in gebruik stellen van geheel nieuwe koelie-contracten, w. i. de thans reeds als billijk erkende beginselen der nieuwe ordonnantie zijn opgenomen.

Indien dit voornemen de goedkeuring der leden wegdraagt, zal de invoering dier nieuwe contracten stellig niet lang op zich laten wachten.

Het welbekende *Hôtel des Indes* te Singapore is overgenomen en geconverteerd in een hollandsche maatschappij, en wel: **Hôtel van Wijk** geheeten, door een combinatie, w. i. alleen toonaangevende Hollanders finantieel zijn geïnteresseerd. De directie heeft een beproefd kok en banketbakker, den heer H. van Wijk, benoemd tot beheerder, door wien de hollandsche naam in den vreemde hoog zal gehouden worden.

Het *hôtel* wordt op nieuw gerestoreerd en naar de eischen des tijds ingericht. Het krijgt een bloementuin, een recreatie-zaal, tevens bar en leeszaal, een eetzaal voor 100 personen en een biljardzaal. De kamers zijn voorzien van een eigen badkamer, terwijl alles electrisch verlicht wordt.

In de *Javabode* van 23 Nov. jl. komt een hoofdartikel voor van de hand van den heer **Le Febvre**, getiteld: **De heer H. Colijn en de antihese** en zulks naar aanleiding van eenige opstellen van den heer Colijn in de *Javabode* van 24 t/m 26 Oct. jl., waarin hij trachtte de antihese, die men in Nederland een fatsoenlijke begrafenis bezorgd heeft, aan ons duidelijk maken.

Het zou ons te ver voeren, wanneer wij dat geheele stuk hier gingen bespreken; belanghebbende lezers kunnen die bladen op de bekende plaats vinden in de *Laan van Meerdervoort* 195. De heer Le Febvre eindigt zijn opstel met zijn verwondering er over uit te spreken, dat de man, die aangewezen is om te helpen Indië uit de financiële sloot te trekken, aan den anderen kant Indië wil drijven in het coalitie-moeras der antihese.

In de *Locomotief* wordt door een correspondent beweerd, dat dezer dagen door den Landvoogd bij dringend diensttelegram aan den Minister van Koloniën zou zijn geseind om de verdere uitzending uit Nederland van **post-ambtenaren** te staken, en wel, zooda is gebleken, omdat de uitgezonden jongelieden, geenszins voldeden aan de eischen, door den hoofd-inspecteur bij zijne aanvraag gesteld; hij toch had *superieur* personeel verlangd en geen *gewone* menschen.

In de laatste te Djokja gehouden algemeene vergadering van de **Vereeniging van Landbouwers** werd besloten, de overeenkomst met het officieel orgaan *Midden-Java* te bevestigden. Acht leden wenschten *Mataram*.

Uit de gevoerde discussiën bleek afdoende, dat de, door den resident getroffen, regeling voor de exploitatie der

huurlanden thans ook door de landheeren gewaardeerd wordt.

Een flauwe poging, om den heer F. W. Klüper, eigenaar en beheerder van Kenajan, te rehabiliteeren, mislukte totaal.

Nu weldra ten aanzien van de rechten op den grond in sommige deelen van den Archipel belangrijke beslissingen zullen worden genomen, wijdt Mr. J. F. Dijkstra in de *Locomotief* een artikel aan het onderwerp: **Rechten op den grond in de Buitenbezittingen**, waarin beschouwingen worden geleverd over het deel van het vermogensrecht, dat bekend is onder den naam van zakelijke rechten.

Aanleiding tot deze beschouwingen vond de schrijver in de voorgenomen kolonisatie van Javanen in de Lampongs, waarbij z. i. niet voldoende op bestaande rechten wordt gelet. Hij voorzigt dat hierdoor de kolonisatie al dadelijk impopulair zal zijn, wat haar slagen niet weinig in den weg zal staan.

Emancipatie der Chinezen. Volgens de *Kabar Permiagan*, overweegt de regering het denkbeeld om bij wijze van proef Chinezen als leerlingen op de Landbouwschool te Buitenzorg en de dokter djawa-school te Weltevreden toe te laten. Het advies is ingewonnen van de vereeniging Tjong Hoa Kwe Koan.

Belastingen op Sumatra's Westkust. Op verzoek van het *Nieuws van den Dag* voor N. I. schreef het persbureau dat voorstellen tot wijziging van het belastingstelsel ter Westkust van Sumatra, van den gouverneur te Padang ingekomen zijn, en dat zij doorgezonden zijn naar de directeuren van financiën en landbouw, met verzoek ter zake te dienen van consideratie en advies.

De bedoeling der regering, is, het nieuwe belastingstelsel met 1 Januari 1907 in werking te stellen.

Bij verschillende ontmoetingen op **Atjeh**, als bij *Reket Goip*, *Badaq* en in de *Pasir-Padangstreek*, zijn weer verscheidene vijanden neergelegd; onzerzijds echter werden geen verliezen geleden.

Omtrent de wijze, waarop de **gevangenneming** heeft plaats gehad van den **vorst van Boni**, lezen wij in 't *Bat. Nbl.* het volgende:

„Terwijl een marcheusee-patrouille onder kapitein de Grujter, waarbij de luitenant Franssen Herderschee was ingedeeld, 12 November over Tjempah en Batoe naar Botto Pasang marcheerde om den radja van Boni in het Westen den weg naar de Toradja-landen af te snijden, en een detachement van het 6de bataljon onder luitenant Riemsdijk zulks te Loemika in het Oosten deed, volgde een marcheusee-patrouille onder luitenant Eilers, waarbij ingedeeld de luitenant Helsingden, het spoor van den radja over Botto Pasang. Dienzelfden dag werden door deze patrouille twee vogelingen van den vorst gevangen genomen; buit gemaakt werden daarbij een rijkswaard en blanke wapens.

Den 18en November werd, na een hardnekkige vervolging door luitenant Eilers, om 3 uur n. m. de schuilplaats van den vorst overvallen. Gevangen werden de radja van Boni, zijn vrouw Datoe Pafiro, zijn schoonzuster en de vrouw van den poenggawa; gesneuveld is en herkend: de poenggawa Daeng Mitanga. Totaal kregen wij in handen acht doden, w. o. een vrouw. Buit 2 repeteer-, 5 achterlaad-geweren en kostbare blanke wapens.

Het laatste gevolg van den radja is hiermede vernietigd. Bij het gevecht op 9 dezer varen, blijken een verklaring van den vorst, reeds gesneuveld: de daengs Paliroeng, Kelala en de Soelewatang Boeloe, die zich na het gevecht bij Tjimah op 26 October reeds afgescheiden hadden. Aroe Matlege zou volgens den vorst teruggekeerd zijn naar Amali, de prinses Patta, Rani en Patta Sara benevens Said Machmoed en de anregeroer Pompana Gilrang zijn vermoedelijk uitgeweken naar Larompong in Loewoe; aan genoemde personen zijn door den vorst brieven verzonden van uit Tjompeng, met opdracht zich te melden bij den civielen gezaghebber.

Onzerzijds geen verliezen.

Hulde aan de dappere marcheuses. Weiningen slechts kunnen beseffen, schrijft de *Javabode*, welk een ontzettende inspanning van deze keurbende is geleverd. Dag aan dag loopen door een woest bergland, over kale, door de zon verschroefde hoogvlakten of door het sombere oerwoud, berg op berg af, met moeite zich een weg banend door het struikgewas en alang-alang, uren lang de bedding volgende van wilde bergstroomen, rotsblokken overklimmende, om daarna steile ravijnwanden weer op te klauteren of af te dalen, altijd met de karabijn op den rug en de zware munitietassen aan den gordel, steeds als onvermoeide jachthonden op het spoor van het altijd weer vluchtende wild.

En 's nachts de bloote hemel als bedgordijn, de vochtige bodem als slaapstede. Bijna een maand lang heeft dat gedurd, waarin velen 't hebben afgelegd, maar het grootste gedeelte van de marcheuses uit Tjimah heeft voortdurend den vluchteling gevolgd en we weten met welk resultaat. En daarom ook van onze zijde een eeresalut aan die dappere strijders!

In de *N. Soer. Ct.* geeft **Pluto** eenige zeer lezenswaardige beschouwingen over het optreden in **Zuid-Celebes** en trekt o. m. een parallel tusschen dat optreden en de methode van ageeren, in de Gajoe- en Alaslanden gevolgd.

„In Boni een aanvankelijk succes“, schrijft hij, een harden klap bij Badjowé, daarna schijnbare onderwerping: de vorst op den loop; in Sidenreng, één klap, daarna hetzelfde; in Goa eerst zoetsappig gekenvel met den vorst, daarna een goocheltoer en weg is hij; eenige geflechtes en de vorst blijft op stok.

Nu de Gajolanden. De leiding uitstekend, in humane handen, de actie krachtig, onverschrokken. De hoofden geven aan de verleiding toe, om dit handjevol menschen te weerstaan, omdat de eischen, welke gesteld worden, hun te zwaar schenen. Eerst na tal van toegebrachte slagén, zien zij in dat hun voordeel ligt in een vreedzame verhouding tot het gouvernement, zij leeren, na de kracht van de ijeren vuist te hebben gevoeld, het weldoend rustig regelend bestuur kennen en leggen zich bij dien stand van zaken neer.

En nu weer Boni. Na den eerst overwonnen tegenstand, een weifelen, niet doortastend, in alles consequent doorgevoerd optreden. Ziedaar de reden, waarom het succes in Boni en de andere staates op Celebes nog zoo weinig betekenend is. „Het is toch niet bepaald noodig, zoo besluit **Pluto**, dat eerst, als op Borneo, de zaken zoodanig in de war moeten raken, dat een onderzoek van een van Daalen gewenscht wordt geacht om er een Christoffel op te kunnen uitzenden met een uitgelezen troepje, om, als bij tooverslag, in eens den toestand te zien verbeteren.“

Mogen ons dergelijke ervaringen in Zuid-Celebes bespaard blijven!

Het verloop onder de **officieren van den geneeskundigen dienst** bij 't leger in Indië is werkelijk verontrustend. Het valt nu niet meer te ontkennen, schrijft de *Javabode*: de geneeskundige dienst staat op den rand van een bankroet. Op 't oogenblik zijn er 206 officieren van gezondheid in vasten, 23 in tijdelijken dienst en nog zijn er 20 tekort. Bijna 10 pct. dus te min!

Celebes. De correspondent te Batavia van de *N. R. Ct.* seint:

„De vorstin van Tanette bericht de aanwezigheid van den vorst van Goa aldaar.

Overste Michiels en de resident zijn den 25en met 100 man naar Takalasi vertrokken.“

ERNEST CASSUTO

Tandarts,
SCHEVENINGEN.
Duinstraat 2, b/d. ouden weg.
(Telefoon 1870).
Spreekuren van 10 tot 12 en 1 tot 3.
Tandheelkundige behandeling en kunstgebit-
apparaten.

PRIMO JANUARI 1906 verschijnt
„Het Neo-Malthusianisme“
in hare geoorloofde toe-
passing tot beperking van
het kindertal.

GRATIS-BROCHURE
DOOR

Mevrouw v. d. Werff

(GEDIPL. DESKUNDIGE)
STATIONSPLEIN 45 - 's GRAVENHAGE.

EDUARD PELGER,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN
Prinsestraat 39,
1ste huis naast de Brandweerkazerne,
's-GRAVENHAGE.

P. J. VASEN
Waschinrichting,
Zuider Buitenspaarne 22
HAARLEM.
Goedkoop Stuktarief
gewoon of geheel opgemaakt.

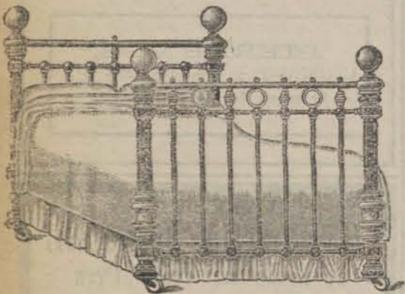
Photographie
Artistique.
KOENDERS & Cie.
27 Anna Paulownastrat
LA HAYE.
Téléphone 2221.

Zonophones
de Koning der Spreekmachines
f 25, 42, 66 en 72,
MET EEN JAAR GARANTIE.
Zonophone records
de meest duurzame en klankrijkste,
f 0.45, 0.90 en 1.80. Dubbel f 1.20 en 2.40.
INRUILEN van gebroken
en versleten records.
Verzending door het geheele Rijk
en Koloniën.
The Int. Zonophone Comp.
PASSAGE 46, DEN HAAG.

1895 Grootste, oudste 1905
vertrouwbaarste inrichting in
Nederland
met Dames-Deskundige.

Mevr. v. d. Werff,
Stationsplein 45,
bij het Rijswijksche Plein.
Gep. dag. van 11-2 en 7-10.
Alle inlichtingen gratis en franco.

Th. A. A. SIMONIS
34 Groenmarkt.
DEN HAAG over de Prinsestraat.

Ledikanten, Spring- Kapok- en
Paardenharenmatrassen, etc.
IN GROOTE KEUZE,
BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT

's-Gravenhaagsche
Crediet-Vereeniging en
Depositokas
Den Haag — Buitenhof 46.

Waarborgkapitaal en Reserve
f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.
Commissiehandel in Effecten en Coupons.
Credieten tegen persoonlijk of zakelijk
onderpand. Verhuurt Safes in den brandvrijen
kelder. Plaats gelden à deposito, in chèque-
rekening, in de spaarkas.
Fourniert tegen zeer voordeelige koersen Tra-
ctes op de belangrijke plaatsen in Ned. Indië.
Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.
Kantoor tijd 9-3 uur.

Levensverzek. Mij ARNHEM,
Maatsch. Kap. Eén miljoen gulden (volteekend),
sluit levensverzekeringen en lijfrenten op
bijzonder gunstige verzekeringsvoorwaarden
en tegen lage premien.
Bijkantoor te Batavia: KALI BESAR.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

Koloniale waren - Comestibles.
Importeur van Indische Ingredienten v/d Rijsttafel.
ONTVANGEN: Honing in de Raat in glazen doozen.
Lemon Cheese jam (Kennemerland).
Rademaker's & Kreupelien & Holm's Eikel Cacao.
etc. etc.

C. HOYNG,
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvraag toegezonden

Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Chaussures Françaises et Américaines.
A. KOGELS & ZON,
PRINSESTRAAT 56. TELEFOON 2825.

Alleenverkoop van
„The Lincoln Shoe“
f 1.30 Amerikaansche Schoenleesten f 1.50

Instituut „De Oorsprong“ te Baarn.
Opleiding voor den Handel voor 4e kl. H. B. - S. en 3e kl.
Gymnasium en daarmede gelijkstaande examens.
Prospectus, examenresultaten en verdere inlichtingen worden
gaarne toegezonden door den Directeur **W. MARIS**

Verkrijgbaar in
alle voornamen
Sigarenwinkels.

Generaal-Agent voor Nedert. W. H. Voet & Zonen Haarlem.

H. VAN ROOY,
Amerikaansch- en Fransch Schoeisel.
Bankastraat 4 L, Den Haag,
naast de Melknerichting „de Sierkan“.

Vraagt
de bekende
Saucen en
Uw Leverancier
Groenten, Soepen,
Zuren van de Firma
TIELEMAN & DROS, Leiden.

H. HOLLENKAMP en Co.

Vijzelstraat, hoek Keizersgracht, Amsterdam.

Telefoonnummer 1118.

SPECIAAL ADRES voor de Levering van
OOST- EN WEST-INDISCHE UITRUSTINGEN.
alsmede Civiele en Militaire Uniformen.

Bekroond met de **Gouden Medaille**, hoogste onderscheiding, voor
Uitrustingen voor de Tropen, de **Zilveren Medaille** en **2de Prijs** voor de
Gala-, Militaire- en Civiele Uniformen op de Tentoonstelling van **MODE en REFORM**,
September 1905, Amsterdam.

DEN HAAG. LEIDEN. DELFT. ROTTERDAM.
Ged. Burgwal 8. Paardensteeg 7. Choorstraat 21. Coolsingel 15.

E. v. d. HORST,
Ged. Burgwal 8, Den Haag.

GROOTSTE MAGAZIJNEN IN NEDERLAND.

Lyonsche Zijde, Gazen Stoffen, Wollen Stoffen,
Kanten, Linten, Robes in alle Genres.

Speciale sorteering in goederen voor Indië.

Alle goederen zijn de helft der gewone prijzen en als dezelve niet naar
genoegen zijn, worden ze gaarne omgeruild. Stalen worden franco toegezonden.

AUG. SVELKOU,

Voorheen J. VAXELAIRE & Co.
AMSTERDAM. BATAVIA
SINGEL 429, 31, 33, 35, hoek HEILIGEWEG,
AMSTERDAM.

Het eenige adres in geheel Nederland.

Met **FILIAAL te BATAVIA „Rijswijk“.**

Speciale Inrichting voor
INDISCHE UITRUSTINGEN.

UNIFORMEN voor HH. Ambtenaren, Officieren van het O.-I. Leger en Marine.

Door veeljarige eigen ondervinding, tijdens mijn verblijf te Batavia,
ben ik in staat alle Kleeding volgens de eischen, voor Indië gesteld,
te leveren. Te Amsterdam worden dezelfde gegarandeerde kwaliteiten
Linnen, Drill en Khaki Costumes; alsook speciaal voor de Tropen
geschikte Fantaisie- en Ceremonie-Costumes geleverd, als te Batavia.
Daar hier in Nederland uitrustingen geleverd worden, die in
Indië gekomen, totaal onbruikbaar blijken te zijn, (alleen uit
gebrek aan ervaring op dit gebied), is eene garantie, zoolvel te
Amsterdam als te Batavia door mij verstrekt, van zeer groot
belang. Door het bestaan van mijn zaak hier te lande, zijnde
dezelfde als die te Batavia, is het bezwaar van hier in Europa
zijn Uitrustingen te koopen opgeheven

Geïllustreerde Prijscourant franco op aanvraag.

Stoomvaart-Maatschappij „ROTTERDAMSCH LLOYD“

Maidienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia
Goentoe †	6 Jan. 1906	18 Jan. 1906	28 Jan. 1906	12 Febr. 1906	14 Febr. 1906
Lawoe	20 " 1906	1 Febr. 1906	6 Febr. 1906	26 " 1906	28 " 1906
Ophir †	3 Febr. 15	" 15	21 " 15	12 Maart 15	14 Maart 15
Gedé	17 " 15	1 Maart 15	6 Maart 15	26 " 15	28 " 15
Sindoro †	3 Maart 15	" 15	20 " 15	9 April 15	11 April 15
Salak	17 " 15	29 " 15	3 April 15	22 " 15	24 " 15
Wills †	31 " 15	12 April 15	17 " 15	6 Mei 15	8 Mei 15
Ardoeno.	14 April 26	" 26	1 Mei 26	20 " 26	22 " 26

† 1e klasse midschoeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co., Rotterdam.**

De Agenten: **Eijkenluyters & Tromp, Anna Paulownastrat 11, 's-Haar**

Vereeniging OOST en WEST Afdeling 's-Gravenhage.

Aan het Bureau Laan van Meerdervoort 195, zijn van 10-12 en van 2-4 uur
inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken.
Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie
den heer G. C. A. DE WITT, Reinkenstraat n°. 16.

Een dame voor het geven van les in de
Maleische en Javaansche Taal.

Een Dame voor Juffrouw van Gezelschap
of lectrice.

Vier jonge Dames die als Gouvernante
naar Indië willen.

Een geg. Ind. militair voor oppasser, geld-
ophalen enz.

Een Heer en twee jonge dames voor admini-
stratieve betrekking of magazijnmeester.

Twee Dames voor het maken van uitzetten
(eene te Leiden).

Eene Dame voor onderricht in fröbelen
en handwerken (heeft diploma).

Twee dames voor het geven van privaat en
cursuslessen in talen en wiskundige vakken.

Een bekwame linnennaaiter.

Twee dames voor het geven van lessen in
de fransche taal en conversatielessen, waarvan
eene met diploma middelbaar.

Eene Dame voor Zanglessen.

Drie Dames voor waarnemen van een huis-
houden.

Twee Dames om met eene familie op reis
te gaan; waarvan de éne Hollandsch, Duitsch,
Fransch en Engelsch spreekt, hebben veel
gereisd.

Eene jonge Dame voor particuliere secreta-
resse bij een heer of dame ook voor typewrite-
werk. Brieven adres Heerengracht 7a, Den Haag.

Een jong Meisje om als kinderjuffrouw mede
naar Indië te gaan.

Vier dames voor pianolessen.

Jonge dame, off. dochter, voor Mei as. naar
Indië vertrekkende, vrije passage, wenscht zich
aan te sluiten bij familie met of zonder kin-
deren, tegen kleine vergoeding. Is desverkie-
zende ook geneigd in Indië hare diensten te
blijven presteeren.

Eene dame voor onderricht in patroontekenen,
maatknippen en costuumnaaien.

het land geweest, waartusschen zich later de Cariben vestigden. Dit Indianenras, ook Bokken genoemd, sterft echter langzaam uit.

Op het einde der 15e eeuw werden voor den landbouw de Afrikaansche negers ingevoerd van St. George Del Mina (af d. kust van Guinea) door toedoen van den R. K. priester Las Casas, die niet een paar menschevriend oogenpunt deze slavernij deed ontstaan, welke later een vloek voor de Kolonie is geworden.

Reeds waren in 1858 uit Macao voor den veldarbeid 500 Chinezen ingevoerd die zich na afloop hunner contracten als kleine landbouwers of winkeliers vestigden en waarvan velen door hun ijver, volharding en zuinigheid tot welvaart kwamen.

Thans verstaat men onder de inboorlingen de afstammelingen der uit Afrika hier overgekomen slaven.

Destijds maakten deze laatste het de Kolonie zeer lastig, daar zij in grooten getale, ook door de ruwe en schandelijke behandeling weglepen naar de bosschen, waarin zij onbeperkt heerschten. Evenals hun afstammelingen, de Marrons, deden zij invalen, welke de kolonie zwaar geteisterd hebben. Zij hebben dorpen gebouwd, leven daar in natuurstaat onder hun eigen opperhoofden.

De boschnegers leiden een lui leven, houden zich met jacht en vischvangst onledig, vellen boomen naar believen en hebben het geheele transportbedrijf in handen, zoolang geen verkeerswegen en verkeersmiddelen naar de binnenlanden bestaan.

In hun corjalen (kano's) brengen zij langs de grootste en zeer moeilijk over te komen watervallen door de gevaarlijkste stroomversnellingen, de goudelvers met hunne transporten naar het binnenland, eischen daarvoor dan ook hooge sommen, zoolks wij later bij de behandeling der goudindustrie zullen zien.

De boschnegers, die zich afschuwelijk tatoeëren, wonen in dorpen, welke onder een kapitein staan. Deze kapiteins zijn aan het groot-opperhoofd of Granman ondergeschikt. Men onderscheidt die negers in: Saranaccanen, Acanen, Boninegers, Paramaccanen en Maluarinegers. Hun Granman heeft grooten invloed en wordt door de Nederlandse Regeering dan ook te vriend gehouden. Bekend is Oesie van Otterloo, die van het bestuurdeene jaarlijkse toelage ontvangt, en met zijn kapiteins, evenals die der andere stammen zoet wordt gehouden door geschenken van oude uniformen en steken, van koperen en zilveren platen met het Nederlandsch wapen voorzien, op welke ze heel trotsch zijn.

Wat het transport naar de binnenlanden (gondvelden) betreft, zijn we van hen geheel afhankelijk. De Gouvernements-Secretaris is belast met het toezicht op Boschnegers en Indianen. Dat dit toezicht niet veel beteekent, zal een ieder duidelijk zijn die weet hoe ontoegankelijk en vrij wel onbekend de binnenlanden zijn waarin de boschneger oppermachtig heerscht en waar geen ambtenaren zijn, die daar het toezicht hebben of, zoolks in andere landen het geval is, de functie bekleeden van natuurlijke-commissarissen, die voor invordering der hutbelasting enz. zorgen. Wat dit betreft, is de toestand, door de geschiedenis en de omstandigheden geschapen, in Suriname zeer primitief.

De stadnegers en hun nakroost zijn een lui, maar sterk menschenras. Ze leven zeer eenvoudig. De natuur levert hen bijna alles, wat ze behoeven en met een weinig verdiensten er bij, zijn ze tevreden. In plaats van zich als kleine landbouwers te vestigen en door akkerarbeid het land tot bloei te helpen brengen, luieren ze liever of verlichten op hun eigen gebrekkige manier handarbeid.

Ze zijn levendig van aard, zeer luidrechtig en aan gebarensel ontbreekt het bij hen niet. Op muziek zijn ze dol. Sieraden, snoepgoed en bonte, opzichtige kleeren vallen zeer in hun smaak, vooral bij het schoone en zwakke geslacht terwijl alle van sterke drank, vooral de slechtste, (de z. g. dram, een bijna 100 pCt. soortige spiritus in de indische suikerfabrieken bereid) niet afkeerig zijn. De Indianen zijn trouwens, aan deze drank, hun erfzonde, verslaafd.

Na de afschaffing der slavernij, in 1863, ten gevolge waarvan 33000 slaven vrij waren verklaard, werden zij gedurende 10 jaren onder Staatstoezicht geplaatst. In dezen ongelukkigen tijd zag men vele bloeiende plantages, door gebrek aan werkkrachten, verkoopen en sloopen. De emancipatie had een tijd van groote ellende in handel en landbouw ten gevolge. Toen nogmaals een 400 Chinezen uit Macao werden ingevoerd, kwam bijna de helft op reis naar Suriname om.

Onder Gouverneur van Idsinga werd daarop in 1870 met Engeland een traataat gesloten betreffende de emigratie van vrije arbeiders uit Britsch-Indië. Drie jaar later kwamen de eersten aan en sedert is door geregeelden aanvoer hun aantal in de kolonie tot ruim 20000 gestegen, ongeveer een derde deel der geheele bevolking.

Na afloop van hun 5-jarig contract genieten zij vrijen terugtocht, doch velen vestigden zich blijvend in Suriname en legden zich op landbouw toe. Deze kleine landbouwers, door het Koloniaal Bestuur aangemoedigd, kregen grondjes ter bebouwing, vrijdom van pacht voor enkele jaren en renteloze voorschotten, zij zijn zodoende een landbouwersstand gaan vormen, zoodat het Bestuur de noodzakelijkheid tot het inrichten van vestigingsplaatsen inzag, welke in de laatste jaren dan ook zijn aangelegd door aankoop van plantages in percelen verdeeld. Zoo ontstonden „Johan en Margaretha“, „Kronenburg Alkmaar“, „la Rencontre“, „Domburg“, „Hecht en Sterk“, „Laarwijk“, „Huwelijkszorg“, en in Nickerie: „Paradise-Industrie“, „Waldeck“, en „Tolness“.

Wat ook op de Britsch-Indiërs is aan te merken, zij zijn de kleine landbouwers bij uitnemendheid en aan deze hardwerkende menschen is het te danken, dat de kleine landbouw zich heeft staande gehouden. Hun emigratie had de oprichting van het Immigratie Departement tengevolge, aan welks hoofd een Agent-Generaal staat.

Een in alle opzichten geschikt slag menschen zijn de Britsch-Indische koelies niet. Rumoerig, twistziek, wreed, waakzuchtig aan den eenen kant, hebben ze echter daarentegen de goede eigenschappen van werk- en spaarzaamheid. Sympathiek zijn ze zeker niet, en daarbij blijven ze vreemdelingen en Engelse onderdanen krachten het tractaat. Reeds vormen ze een afzonderlijke staat in den staat, en de lichte straffen den moordenaars van den heer Mavoz, in den directeur der Nederlandsche Handelsmaatschappij, opgelegd, bewijzen wel, dat de Hollandsche autoriteiten enig respect hebben voor het Britsche gezag. Ook de kinderen der Britsch-Indische koelies blijven Engelschen, en het leeren der Nederlandsche taal is voor hen niet verplichtend.

Waren omgekeerd in een Engelsche kolonie onderdanen van een andere natie gekomen, dan zou men eens gezien hebben hoe spoedig die Engelsch hadden geleerd! De Nederlandsche taal is in Suriname nooit sterk in eere gehouden en doordat de slavenhouders en plantage-eigenaren hun slavn verboden Hollandsch te spreken, is dat verbasterde neer-Engelsch ontstaan, voorwaar geen aanwinst voor Nederland.

De aanvoer van Britsch-Indiërs, zal echter thans wel spoedig tot de geschiedenis behooren, nu de Nederlandsche Handelsmaatschappij meest Javanen invoert, en waar zij

de meeste immigranten betreft, de andere plantages doet volgen.

Ook wil het Gouvernement proeven nemen met grotere immigratie van Javanen, wier aantal heden slechts een kleine 6000 is.

Ofschoon niet zóó hard werkend als de Britsch-Indiërs zijn zij, de onderdanen van ons groot en schoon Insulinde, geschikte werkkrachten, indien goed geleid en indien niet Indië nitschot naar Suriname wordt gezonden.

Hun speelzucht, die hier nog erger voortwoekert, zal door wettelijke bepalingen wel kunnen worden gematigd en binnen een niet al te lang tijdperk zal dan de kalme, bedaarde Javaan, die bovendien Nederlandsch onderdaan is, nog een machtige factor worden in de Surinaamsche samenleving.

REMAN IRUS.
(Wordt vervolgd.)

RECLAMES.

Abonnement geldig in BERLITZ SCHOOL meer dan 170 steden ALLEEN Noordeinde 58 a Gewaarschuwd wordt tegen alle moderne TALEN Onderwijs Vertellingen

Kunstsalon W. H. Idzerda 31 Laan van Meerdervoort 31 DEN HAAG Tentoonstelling Fotografieën dagelijks geopend van 10-4 uur Portretten uitsluitend uitgevoerd in onveranderlijken kool- en gouddruk

Van Vreemde Koloniën.

De vrouw in Engelsch-Indië. De heer Malabari schreef de Times of India, is onder de indische hervormers zoo gelukkig om reeds bij zijn leven de resultaten van zijn arbeid in de wetten van zijn land te zien neergelegd. Maar de eerozucht van een hervormer is niet gemakkelijk te bevredigen, en het is misschien slechts het gevolg van zijne rusteloosheid in den dienst der humaniteit dat hij op het oogenblik bezig is te trachten een beweging op touw te zetten voor het welzijn der vrouwen van Indië langs nieuwe wegen en met nieuwe doeleinden. Het denkbeeld van indische Soeurs de Charité is nieuw genoeg om de aandacht te trekken, en hoe meer men de zaak bekijkt hoe meer zij eischen schijnt te mogen stellen ten aanzien van hulp en steun van een ieder, die belang stelt in het lot der indische vrouwen. Wij hebben slechts te denken aan de onmogelijkheid voor de indische maatschappij om een voldoende aantal vrouwen op te leveren voor den dienst der lijdende naasten bij bezoeken als die, welke in de weinige laatste jaren maar 'n al te gewoon verschijnsel waren, om te bespeffen dat hier een breede, diepe kuilt is, die de philanthropie nog te vullen heeft. En dit is alleen maar een klein deel van het verlies, dat Indië lijdt door de onvolmaakte ontwikkeling van het hoogere leven zijner vrouwen. De heer Malabari heeft voor de instelling, die hij hoopt in het leven te roepen een naam gekozen, die er op wijst hoe veelomvattend het werk is, waarvoor bij eenigen zijner vrouwelijke landgenooten hoopt te winnen. Shema Sadan beteekent het Huis van Dienst, een passende naam voor wat de heer Malabari in het leven wenscht te roepen. 'Dienst' is een woord, dat bijna evenveel zaken omvat als het woord 'plicht', en wij maken uit de ontworpen voorschriften op, dat het de bedoeling is om indische vrouwen in het Shewa Sadan op te leiden niet alleen voor geneeskundigen bijstand en ziekenverpleging onder de armen, maar voor opvoedenden arbeid onder de vrouwen in het algemeen. Blijkbaar staat den heer Malabari een ideaal voor oogen, niet veel afwijkend van dat der religieuze orden in de roomsch-katholieke kerk met de wijde arbeidsreik, welke deze omvatten. Het is in elk geval geen bekrompen blik op de verlichtingen der voorgestelde orde geweest, die een schema inspireerde, waarbij gerekend is op huisvesting der zusters, een schoolgebouw, werkzalen voor het beoefenen van schoone en nuttige handwerken, een asyl voor behoeftigen en gasten, en een ziekenzaal. En blijkbaar zal het werk, hoewel gecentraliseerd in een inwonende zuster-gemeenschap, niet tot dezen blijven beperkt. Niet-inwonenden zullen worden uitgenoodigd om mede te werken. Verder schijnt de heer Malabari ook aan bedoelde orden de bepaling te hebben ontleend, dat de benaming van indische Soeurs de Chanté diegenen omvat, die in gemeenschap leven maar zich aan devotie en andere bezigheden in afzondering wijden.

Het blad is overtuigd dat het den heer Malabari gelukken zal, wanneer hij met zijn volledig plan voor den dag komt, om er de praktische uitvoerbaarheid van aan te toonen. De vrouwen van Indië hebben toewijdinge helpers gehad, maar haar werkelijke regeneratie zal komen, wanneer zij er toe worden geleid zich zelven te helpen en wanneer uit het eigen midden de dienstbaren in groteren getale zullen komen voor hare geestelijke, zedelijke en materiele behoeften.

De heer Malabari heeft reeds de toezegging gekregen voor den afstand van een stuk-grond, maar wenscht te kunnen beschikken over een kapitaal van 300000 roepjen voor oprichtingskosten der stichting, die verder zelve met eventuele schenkingen in haar onderhoud zal moeten voorzien. Dat kapitaal zal er wel komen, maar de groote vraag is naar werksters voor dezen arbeid. Uit Europa en Amerika zouden, als het noodig ware, een genoegzaam aantal vrouwen zich aanbieden, maar de feitelijke bedoeling van het ontwerp is om zich zovoel mogelijk op inlandsche medewerking te verlaten.

Katoen in de fransche koloniën. Den 11den dezer waren de leden der, door de Réunion d'Etudes algériennes ingestelde commissie voor West-Afrika uitgenoodigd in het Office Colonial te Parijs om eene voordracht bij te wonen van den heer Esnault Pelletier, den voorzitter der Association Cotonnière Coloniale, over de ontwikkeling

der fransche koloniën door middel van de katoen-cultuur.

De heer Esnault Pelletier begon met een vluchtig overzicht te geven van de geschiedenis der onderwerpelijke aangelegenheid. Hij bracht in herinnering hoe generaal Trentinian in Soedan den stoot gaf tot deze cultuur door proeven, die leidden tot eene productie van 2500 kilogrammen bruikbare katoen. Haar voordeel doende met zijne ondervinding heeft de Association Cotonnière, die met de medewerking van het bestuur van Soedan werd opgericht, in het eerste jaar harer oprichting reeds daar de katoen kunnen opkopen, die zij vervolgens ter verwerking gaf aan den heer Ansel Seitz. De resultaten waren goed genoeg om te besluiten tot den aanvoer van nieuw zaad en dit over 206 dorpen te verdeelen. Later constateerde de heer Roume, gouverneur-generaal van fransch West-Afrika, op eene reis langs den Niger, dat de inboorlingen in die streek zeer genegen waren om zich aan de katoen-cultuur te wijden. Eene proeve werd te Sansanding genomen en de plaatselijk geëgreerde katoen bleek het amerikaansch product in goede hoedanigheden te overtreffen en men heeft kunnen vaststellen, dat die katoen voldoet aan de desiderata der fransche industrie. Een consortium werd georganiseerd voor den aankoop van katoen, die in Frankrijk op 70 franken per 100 kilogrammen komt. Voor het product wordt nu reeds 78 franken de 100 kilogrammen betaald, zoodat het consortium reeds met winst werkt. Maar de heer Esnault Pelletier is overtuigd dat de prijs tot 50 franken per 100 kilogrammen zal kunnen worden teruggebracht, waardoor de afrikaansche katoen boven de amerikaansche zal worden gezocht.

Denalve langs Senegal en Niger wordt de katoen-cultuur in dit gouvernement, ook in de kolonie Dahomey gedreven, waar zij zelfs in een meer gevorderd stadium verkeert dan in Soedan. Maar het product, hoezeer bruikbaar is van inferieure qualiteit, waarom pogingen in het werk worden gesteld met zaad van superieure soorten.

In Algiers worden proeven met deze cultuur genomen in de provincie Oran, waar een ondernemend man ter hoofdplaats een egreeneer-station heeft opgericht. Het schijnt dat de egyptische en Sea Island-katoen er het best slaagt. Sedert geruimen tijd is het zeker, dat men in deze kolonie katoen verbouwen kan — gedurende den Amerikaanschen burgeroorlog betrof de fransche industrie haar katoen van hier — maar het was de vraag of de cultuur bij de huidige prijzen voor de ruwe grondstof er loonend kan worden gedreven. Planters hadden zich vrijwillig verbonden om gedurende drie jaren ernstige proeven te nemen het schijnt nu reeds zeker dat men er zich met vrucht aan deze cultuur kan wijden.

Op Madagaskar is de egyptische katoen goed geslaagd. Hier was het 't bestuur zelf, dat zich voor de zaak spande en prachtige resultaten verkreeg. De te Rijssel verwerkte 10 tonnen katoen leveren hiervan een schitterend bewijs.

In Indo-China laat de katoen-industrie de ruwe grondstof uit Voor-Indië komen.

Op Guadeloupe is langvezelige katoen verkregen die voor de industrie van zeer groot belang zou zijn.

De heer Esnault Pelletier verwijde daarna bij hetgeen in het buitenland in het belang dezer zaak wordt verricht en wees daarbij op Engeland, Duitschland, Spanje en Portugal als voorbeeld, wogens den in die landen hetzij van regeeringswege, hetzij van particuliere zijde verleenden steun, om niet zonder eenige bitterheid de aandacht te vestigen op de, nog zeer geringe belangstelling in deze zaak in Frankrijk. Hij zeide evenwel te hopen dat de minister van koloniën zou ingaan op het verzoek van den heer Siegfried, om aan de Association Cotonnière een subsidie van 200,000 franken toe te kennen, waardoor de vereeniging tenminste in staat zou worden gesteld hare pogingen voort te zetten.

Anderson heeft zijn Société d'Etudes gevormd met het doel om de cultuur in de fransche koloniën aan te moedigen, door verbetering der gemeenschapsmiddelen, het gereed maken der geschikte terreinen ook door irrigatie, enzovoort.

De Amerikanen op Porto-Rico. We hebben nooit kunnen begrijpen hoe men er ooit toe is kunnen komen om de Amerikanen als voorbeeld te stellen uit een oogpunt van richtig koloniaal bestuur. Zoo oit het woord humbug goed werd toegepast op wat van de zijde van Unele Sam kwam, dan is het zeker daar, waar men staatslieden en andere leidende personen uit de groote amerikaansche republiek met veel lawaai zich tot een cake-walk zag opmaken om het ideaal eener koloniale politiek, waarin de jongste koloniale mogendheid den anderen zusteren een lesje zou geven.

Collier's Weekly vroeg onlangs met het oog op den huidige toestand in de Philippijnen: „Wat is er nu uit gekomen van al dat gesnoef en die grootspraak over den bloei, dien Amerika aan zijne koloniën zou doen deelachtig worden.“ In de North American Review kwam nu ook voor eenigen tijd de heer Roy Stone het een en ander mededeelen over den toestand op Portorico, op welk eiland de bevolking het genoeg van instede van onder spaansche overheersching te staan door Amerikanen te mogen worden geregeerd betaalt met een verminderden uitvoer, die van 36 miljoen dollars twee jaren vóór de amerikaansche occupatie tot ongeveer 17 miljoen dollars twee jaren na de inbezitting door Amerika daalde.

„De Portoricanen“ schreef de heer Stone, kwamen blijmoedig tot ons, en allen die wapens konden vinden, vochten voor ons tegen de Spanjaarden. Zij hebben geduldig gewacht op de beloofde zegeningen, zich intusschen verbaasd afvragende hoe het toch kwam, dat zij als een deel of zelfs als een aanhangsel van een groote, rijke, ondernemende natie nog armer moesten zijn dan ooit te voren, en waarom zij genoodzaakt worden te kiezen tusschen verhogering of emigratie, waartoe reeds vele duizenden werden gedreven om zich een bestaan te verzekeren. Is het wonder dat na vijf jaren van deze ellende de eilanders met ledwezen op den „goeden ouden spaanschen tijd“ terugzien, toen zij hoezeer uitgeplunderd en verdrakt, ten minste werk en voedsel hadden.

Zeker wij hebben hun waarschuwing het beste, maar zeker het goedkoopste bestuur ter wereld gegeven; zij genieten de bescherming van Amerika zonder door Amerika te worden belast; zij behouden zelfs voor zich zelven de opbrengst der doane rechten, die andere staten der Unie aan de nationale kas hebben af te staan. Zeker, onze regeering en ons volk hebben in tijden van nood op vrijgevoerde wijze hulp en bijstand verleend; rust en orde zijn hun verzekerd; in onderwijs en gezondheidsdienst wordt goed voorzien; de rechtspraak wordt hun toegediend als nooit tevoren, en de eerlijkheid en vijft der amerikaansche ambtenaren zijn den eilanders een voortdurend wonder.

Wat mag hun dan ontbreken? En waarom ontbreekt hun iets?

Een klein stukje geschiedenis zal deze vragen beantwoorden en zal zonderling genoeg doen blijken. dat zij letterlijk en feitelijk door overvriendelijkheid werden gedood.

Dit stukje geschiedenis zet uiteen o.a. hoe ten believe van officieren in koloniale dienst, die bij invoering van het civiel bestuur in Porto-Rico, den 1en Mei 1900, in gevaar verkeerden hunne positie in het leger te verliezen, een overgangswetje door het amerikaansch Congres werd gemaakt, waaraan door toevallige samenstelling der Commissie niet het Huis van afgevaardigden, in wier handen het wetje was gesteld, een rij van toevoegselen was gehecht, waarbij aan het kapitaal beper-

kende bepalingen werden gesteld voor de ontwikkeling der agrarische hulpbronnen in de kolonie.

Die beperkingen waren en zijn in het kort thans nog de volgende:

Geene maatschappij kan op Porto Rico onroerend goed koopeu of verkoopen.

Geene maatschappij kan op Porto Rico voor landbouwdoeleinden, welk ook, de beschikking erlangen over grotere uitgestrekteheden dan 500 acres.

Geene maatschappij of vereeniging kan meer grond bezitten, dan waarop zij haar bedrijf uitoefent.

Geen lid van eenige in landbouw betrokken maatschappij zal op eenigerlei wijze geïnteresseerd zijn in eenige andere landbouw-maatschappij — d. w. z. een aandeelhouder in een koffie-maatschappij kan geen aandeel nemen in een suiker-maatschappij zonder tegen de wet te zondigen. Kan het absurder?

De heer Stone is echter o. i. op den verkeerden weg door de motieven voor de instandhouding dezer bepalingen te zoeken in den wensch van het amerikaansch Congres als een geheel om de Portoricanen te beschermen tegen eene exploitatie door het kapitaal.

Wanneer Porto Rico, waaraan de vrije handel op Amerika is toegestaan, voor de ontwikkeling door het kapitaal wordt opengesteld zouden de huidige belangen van het amerikaansch kapitaal ernstig kunnen worden benadeeld. Hoe zouden de amerikaansche suikermannen opkijken, indien ze zonden moeten rekening houden met een plotselinge vermeerdering binnen weinige jaren met eenige honderduizende tonnen van den aanvoer van het product op de amerikaansche markt?

Porto Rico is een geëvereerd amerikaansch domein, waarvan de ontsluiting vroeg of laat zal volgen, met het oog op den snellen aanwas der bevolking van de Unie en de vermeerderde consumptie van koloniale producten, maar welks bevolking tot het oogenblik waarop die ontsluiting aan de Unie ten goede komt zich zelve maar moet zien te redden en trachten de maag te vullen met vrijgevoerde politieke concessies, die het land geen zier verder brengen op den weg der welvaart.

INGEZONDEN.

Aan de Redactie van Oost en West.

Geachte Redactie,

Tot mijn groot genoegen zag ik in ons Koloniaal Weekblad een „Vragenbus“ toegevoegd, blijkens correspondentie dato 7 dezer uit Zutphen van den heer K. H. O. v. B., opgenomen in 't 2de blad no 40 van 14 Dec. j. l. Als ook onze Indische leden of vrienden in Insulinde daarvan gebruik willen maken, met de leden in Holland, dan kan deze rubriek zeer nuttig werken, bovendien leerzaam zoolks als interessant worden.

Men rekene in Indië bij 't stellen van vragen steeds op onze groote bereidwilligheid tot het geven van gewenschte inlichtingen, Holland of Hollandsche toestanden betreffend, terwijl aan allen de groote ijver der Redactie als bekend mag worden verondersteld.

Wederkeerig durven wij wel rekenen op gereede medewerking onzer Indische broeders en zusters.

Als bewijs van belangstelling in de rubriek „Vragenbus“ van „Oost en West“, voeg ik hieraan toe een nader antwoord op vraag no. II van den heer K. H. O. v. B. aangaande „goela arèn“. Ook mij viel de hooge prijs voor 't artikel hier te lande, toch meen ik dien niet uitsluitend te moeten wijten aan de redenen, welke de Redactie-Commissie uiteenzet, al slaan deze volkomen op den kleinhandel, zoolks zij thans gedreven wordt.

Ik wijt dien hoogen prijs niet het minst ook aan den geringen omzet, en dezen weer middellijk aan de onbekendheid van het artikel in Holland. En dit is zoo jammer, want de smaak van goede arèn-palm-suiker komt geheel overeen met de fijnste z. g. borstplaat onzer Hollandsche suikerbakkers (Haagsche confiseurs!).

Nu zou 't voor een ondernemend importeur niet de vraag moeten zijn: wat kost op Java een half kilo? Maar: wat kost zij geleverd en degelijk verpakt, vrij aan boord, per 1000 kilo? De overige kosten tot aan Nederland in magazijn zijn dan gemakkelijk te becijferen.

Dat de fiscus van 9 tot 13 cents per half kilo rekent op onbewerkte of ongeraffineerde suiker, 't product van den eigen onderdaan, is wel 't toppunt van fiscale onbeschaamde inhaaligheid, dus wel, dat ik mij sterk maak, dat deze, den kleinen man op Java welgezinde Regeering, er een uitzondering op zou willen maken, indien er kans is op het openen van een markt van beteekenis in 't moederland. Krijgt ons publiek den smaak te pakken van de overheerlijke arèn-suiker, dan is die markt gevestigd!

Hoogachtend,

J. VAN ZWIETEN,

„Batavia villa“.

Rijswijk, (Z.-H.)

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

De Indische Mercur, 26 December 1905. No. 52.

Dr. H. Paasche: Die Zuckerproduction der Welt. Ihre wirtschaftliche Bedeutung und staatliche Belastung. — Raffinade, door v. G. — Rumphius heracht. — Algemeen syndicaat van suikerfabrikanten op Java. — De Tinvoorraad op aarde. — Wijziging van het tarief van invoerrechten op Java en Madoera. — Nieuwe Maatschappijen. Enz.

Weekblad voor Indië 1905. No. 30.

W. H. Boogaardt (met portret), door M. van Geuns. — De Gouverneur Kroesen en Goa (met afbeelding). — E. J. Kerkhoven (met portret). — Een Jubileum. De Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrente. — Van tempo doele. Iets over het leven in Indië in de eerste helft der 19e eeuw II, door F. P. H. Prick van Wely.

De Cultuurgids, Landbouwkundig Tijdschrift. 7e jaargang. af. 4/5.

Iets over de sterfte van peper in Oost- en Midden-Java, door L. Zehntner. — Iets over beendermeel, door Suringar. — Eenige mededeelingen over de Coffea Robusta, door H. H. T. van Lennep. — Over een variatie van 't Hevea-zaad, door d. B. — De markt voor Java-koffie. — Algemeen profestatie te Salatiga. — Drooghuizen en derzelve berekening, door P. J. van Maanen. — Een nieuwe koffiesoort van Centraal-Afrika. — Enkele algemeene opmerkingen over het voorkomen en de levenswijze der schildluizen. — Rameh, Rhea of China gras. Em.

Eigen Haard 23 December 1905, No. 51.

Van een eenzaam hoekje (Siak), door B. en Dj., met afbeeldingen. I.

De Hollandsche Revue, 10e jaargang, No. 11.

Karakterschets van Mr. P. Brooshooff.

Tijdschrift van het Kon. Instituut van Ingenieurs. Af. Ned. Indië 1904—1905. Af. 2.

Inleiding tot eene bespreking van spoorwegaanleg op Zuid-Sumatra, door Ligtvoet. — Behandeling der verschillende stellingen die ingekomen zijn naar aanleiding der voordracht van K. J. A. Ligtvoet over spoorwegaanleg op Zuid-Sumatra. Enz.

ADVERTENTIEN.

Bij een leeraar P. G. in den Haag bestaat gelegenheid tot **geheele opname** van jongens in **den huise-lijken kring**.
Nauwgezette **leiding** en **toezicht** bij de studie.
Zeer gunstige aanbev. Billijke Cond. Brieven franco Lett. A. B., Bureau van dit Blad.

Teeken- en Schilderlessen in Olieverf, Pastel en Aquarel door
Mej. Clasina Neuman,
VERLENGDE SUEZKADE 136.
Eigen atelier voor leerlingen. Spreekuur: Maandag en Donderdag v. 1-5.

HOLLAND.
Malaria vrije streek
..... **Goede Scholen**
ZEIST nabij UTRECHT.
Gemeubildeerde en Ongemeubildeerde Villa's te huur.
Gelegenheid tot opname van kinderen bij geboorte familie's.
Inlichtingen bij Gebr. PIJPER en Co. ZEIST.

Kweekschool voor Onderwijzers(essen)
Elandstraat 130, Den Haag.
MOD. TALEN. WISK. enz.

SIGARENS

ASSORTIMENT KISTEN.
W.G. BOELE SENIOR
HOFLEVERANCIER
KAMPEN

FRANSCHER VRUCHTEN
BORSTPLAAT-CHOCOLAAD
GERREISEN,
Confiseur - Cuisinier.
Noordeinde 91. Telefoon 3185.
Fournisseur de la Cour.

AARDAPPELENHANDEL
W. v. d. LANS, Frederikstraat No. 50.
Levert uitsluitend
Iste Kwaliteit Aardappelen.
Bestellingen franco thuis bezorgd.

TE KOOP:
Zoolang de voorraad strekt eenige
ZILVEREN HORLOGES voor f 4.50 met garantie. Extra aanbieding.
M. C. A. BUIJS, Horloger,
Witte de Witstraat 140.

C. BULTÉ,
CUISINIER.
UITZENDING van DINERS
van af 80 cents.
OBRECHTSTRAAT 265.

J. VAN VOLLENHOVEN,
POELIER,
Vlamingstraat 9, 's-Gravenhage.
Telefoon Interc. No. 2504.
Leverancier van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Speciale Inrichting tot het leveren van Wild en Gevogelte voor Hôtels en Restaurants.

Maison Nederland.
La Haye, 10 Heerengracht, La Haye.
Grande Mise en Vente.
Réduction Importante sur toutes les Confections.
Manteaux-Complets.

E. P. MEIJER,
Koningsplein 6, 's-Gravenhage.
Publiek Telefontation No. 0502.
Drogerijen. Specerijen. Toilet-Artikelen
VERBANDSTOFFEN.
Zieken- en Kinder-Verplegings-Artikelen.
Specialiteits Geneesmiddelen.

Specialiteit in Melk en Melkproducten
Tous nos Articles sont d'une qualité supérieure.
EN GROS.
D. OUDSHOORN,
9, Lange Poten 9,
'S-GRAVENHAGE (Holland).
EN DETAIL.
Export over The Whole World. Grössere Abnahme bedeutenderes Rabat.

ZUID-HOLLANDSCHE BIERBROUWERIJ
DEN HAAG,
levert op fust en flesschen
Pilsener, Munchener, Lager en Gerste Bieren.
TELINT. 2872. VRAAGT PRIJSCOURANT.

Magazijn van Mechanische Optische en Technische
Speelgoederen.
UITGEEREIDE SORTERING.
Korte Poten 5,
nabij het Plein. **M. HAZEBROEK-TEUNISSEN.**

Het beste adres voor geheele
MEUBILEERING
op Abonnement bij gemakkelijke Conditien,
is
DE BAZAR Amst. Veerkade 41-43.
Uitsluitend **NIEUWE meubelen.**

EVERS Brandstoffenhandel
KANONSTRAAT 18 en 18 a, is Telefonisch aangesloten met No. 585.
Levert uitsluitend prima kwaliteit **Anthracietkolen, Geklopte steenvrije Gas-cokes** en alle in den handel zijnde Brandstoffen.
Billijkste prijsnotering volgens Prijscourant. **GAS-COKES** geregeld Fabrieksprijs.

Het Magazijn van Behangselpapieren is
De Onderneming
VEENKADE 30. Den Haag.
Ruime keuze in Behangselpapieren in alle genres.
Beleefd aanbevelend. **E. ZONDERVAY & ZON.**

SPEKSLAGERIJ
van **A. J. STOKMAN**
Papestraat 1^e.
Tel: 2180.
Spec: in zijn bewerkte Leverworst.

SIGAREN-MAGAZIJN van
J. H. VAN VEIZEN, Weimarstraat 4A.
Export voor Indië blikverpakking.
Bijzonder aanbevolen 't Javaantje 3 ct., La Delicia 4 ct., Grand Royal 5 ct., El Imperial 6 ct., Simpatia 7 ct., Roosevelt 15 ct.

Dans-Instituut
W. M. WEIJNE,
Secretaris van den Nederl. Dansonderwijzersbond,
Kon. Emmakade 73-74, Den Haag.
Prospectus wordt gaarne toegezonden.

Export. Import.
G. C. VAN ZAALEN.
Aardappelhandel,
Zuid Oost Binnensingel 53-55, 's-Gravenhage.
Telegr. adres Zaalen Haag. Telef. Interc. 114.

SPIEGEL EN LIJSTENFABRIEK
van **J. ARENS.**
28A. ZOUTMANSTRAAT 28A.
Speciale inrichting voor **OVERVERGULDEN.**

J. VAN BOMMEL,
Magazijn in Kantoor- en Schrijfbehoeften
Jap. Wandversieringen
PORTRETLIJSTEN in alle maten en **LUXE ARTIKELEN.**
60 PRINSESTRAAT, hoek Juffr. Idastraat en 1ste OBRECHTSTRAAT 59.

NOORDEINDE 45.
Albert Ashoff
Chemisier.
Specialiteit Overhemden naar maat.

Nieuw merk „Solo” Thee
Geurig en waterhoudend à f 1.00 en f 1.25.
Firma A.W. PEUCHEN,
v. Speijkstraat 112.

Firma TENZER,
Oude Molstraat 15-15a. Den Haag.
Generaal-Vertegenwoordiging voor Nederland en Indië van verschillende eerste fabrieken in Brandapparaten, fine Houtwaren voor Branden, Sijden, enz.
Engrosmagazijn en Eldlage:
Oude Molstraat No. 2, bij het Stadhuis.

Restaurant Knappstein,
Vlamingstraat 15-17 Den Haag.
Plats du Jour à 50 Cts. van 11¹/₂-2 uur.
Diner van af 80 Cts. van 4¹/₂-7 uur.
J. F. HANSEN, Mr. Smid.
Magazijn van
Baden, Geysers, Haarden, Kachels en Fornuizen.
GASORNAMENTEN.
Huishoud. Artikelen.
KEPPLERSTRAAT hoek REGENTESSELAAN, 'S-GRAVENHAGE

THE LONDON COMPANY.
36, Noord-Einde 36. Telefoon no. 3497.
BETROUWBARE KLEERMAKERIJ.
Elegante Coupe. - Solide bewerking. - Hoogst billijke prijzen.
Indische Uitrustingen naar de laatste uitgehomen modellen.

A. N. DE LINT, Delft.
EXPORT.
Prima **PORTLAND-CEMENT,**
VUURSTEEN in alle vormen.
Vloer- en Wandtegels.

Melk- en Boterinrichting „WILHELMINA”,
Nieuwe Havenstraat 56, Tel. 240.
Melk, Boter, Room.

G. ELSHOVE,
Loosd. Kade 11, 's-Gravenhage.
Goedkoopst en meest betrouwbaar adres voor
ORGELS en PIANO'S.

Fabrik en Magazijn in Grafdozen.
Kunstabloemen, Graf-, Tooneel- en Bruidskransen,
SIERPLANTEN, CORVEN en BOUQUETTEN,
en alle Benodigheden tot het verzorgen van Bloemen.
14, Grootte Markt 14.

F. v. Dun & Th. Kneifer,
BLOEMISTEN.
ZOUTMANSTRAAT 67
bij de Laan v. Meerdervoort.
Den Haag.

F. MOULIJN Firma W. Moulijn
SCHOOLSTRAAT 29.
Anno 1844.
Banketbakkerij. Telefoon No. 3419.
SPECIALITEIT IN:
Zoute Stengels, Haagsche Puntkoek, Galette Suisse.
Verzending naar Oost- en West-Indië.

Maison H. VAN AKEN & ZON, E. Fonvielle Succ^r,
Fournisseur de la Cour,
HOOGHE NIEUWSTRAAT 40, bij het Lange Voorhout.
Volaille, Gibier, Foies Gras et Truffles.
LA HAYE, Téléphone 1617.

Zwitsersche Wasch-, Electriche Bleek- en Strijkinrichting te RIJSWIJK.
Wit- Bont- Wol- Gordijnen-Wasscherij.
Tapijtreiniging. - Uitstoomerij. - Chemische Wasscherij. - Motzuivering.
GEEN CHLOORKALK. - EIGEN WATERTOREN.

J. A. M. Zeij
Tailleur, Heerenstraat 13a.
voorheen Chef-Coupeur te Soerabaia.
Uitrustingen volgens de in Indië gedragen Modellen, voor
Officieren, Ambtenaren en Particulieren.

AGULAR'S
Port-, Sherry- en Madeirawijnen
zijn alom bekend.
Vraagt Prijscourant.
Hoofdkantoor Heerengracht 3, DEN HAAG.
Telefoon Interc. 264.
Bijkantoor: **Batavia**
B. DE BAS & Co.
Filialen: UTRECHT-LEIDEN.

P. M. Tamson,
Nieuwstraat 7, Telefoon 2533.
PASSERDOOZEN.

E. J. KOPPEN.
Confiseur Patissier
LANGE POTEN 25.
Salon de
Rafrachissements.

Pierre Caron Fils.
Kleedermaker.
Plaats 25.
Specialiteit in Automobiel-Kleeding.

Hôtel-Restaurant VAN DER BURG, Wagenstraat 23, den Haag.
Billijke conditien voor langdurig verblijf voor Indische Familien en Pension.
DINERS VAN AF 80 CENTS.
PLATS DU JOUR in keuze met **SOEP 50 Cents.**

HAARKLEURKAM.
Patent van Hoofdapotheker **HOFFERS** voor Dames en Heeren. Grijs of rood Haar in vijf minuten blond, bruin of zwart kleunen. Gegarandeerd onschadelijk en vrij van alle vergif, onder verantwoordiging van Mr. Dr. HEUFFEL, Arts. Opgangmakende nieuwe vinding en is de eenige Kam voor het geheele leven te gebruiken. Vele duizenden in gebruik. Gebruiksaanwijzing er bij. Prijs f 2.60 franco. Rembours 15 ct. meer. Alleenverkoop. Geen filiaal. Geheim verpakt zonder kenmerk. - Firma K.W. KLAVERKAMP, BLEIJENBURG 58, Den Haag.

G. BULTÉ.
Sedert 1893 gevestigd.
3 Witte de Withstraat 16.
Manufacturen, gemaakte en gebreide
goederen, zeil, dekens, enz. enz.
roote sortering, goedkoopste prijzen, stalen
op aanvraag p. o.

SIGARENHANDEL.
H. L. VAN RIJSEWIJK,
Passage 40, — Rotonde,
DEN HAAG.
Speciale blikken verpakking
voor OOST- en WEST-INDIEN.

American Lunch-Room.
Café-Restaurant Bodega
Spijskaart met groote verscheidenheid.
Spuistraat 12. Den Haag.
L. H. A. STEVENS.

MAURITS UT & Co.
TAILLEURS.
Sole adres voor Heerenkleeding naar Maat.
Fransche en Engelsche Stoffen.
ELEGANTE COUPE.
Reparatiën spoedig, net en billijk.
aan nu af aan eenig adres Houtmarkt 17, Den Haag.
N.B. Ook per briefkaart te ontbieden.

Wild en Gevogelte.
Frits v. d. Koelen
OUDE MOLSTRAAT 2B, bij het Stadhuis.
Den Haag.

J. B. Benner,
HOFLEVERANCIER.
79 NOORDEINDE 79.
Piano's en Orgels.

Gevestigd sedert 1880. — BEKROOND 1886.
KOFFERFABRIEK
F. K. N. BORN,
Fabriek en magazijn van Koffers,
tassen en lederwaren.
Fabriek WESTERBAANSTRAAT 1 E.
Magazijn VEENKADE 44a,
hoek Westerbaanstraat.

Parfumeriën
Toilet-artikelen enz.,
E. Letitre,
Passage 13.

Atelier voor Reparatien.
oud, Zilver, Diamant en Horloges.
J. L. BERNHARDI Jr.
Vlamingstraat 11. Den Haag,
tegenover de Fransche Bazar.

Firma D. SCHERRENBERG.
NIEUWE MOLSTRAAT 27.
Papierhandel, Stoom Papieren zakken-
fabriek en Drukkerij.
Afdeling inkoop van oud papier enz.
NIEUWE MOLSTRAAT 44.
TELEFOON 928.

VAN VEEN'S
THEE
S-GRAVENHAGE — PLAATS 33,
Telefoon 2375.

J. DRIESSEN.
Poelier.
PARKSTRAAT 19. DEN HAAG.
Telefoon 3102.

A. W. HEIJNEN
Noordeinde 48, Den Haag.
Hoofdagenschap voor Den Haag en Omstreken van de
ODEON SPREEK-ZING-MACHINE.
Reclame-reclams zijn aan beide zijden bespeelbaar.

's-Gravenhaagsche Kofferfabriek
TASMANSTRAAT 72.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor alle soorten
Hand-, Reis-, Hut-, Mail- en Dienstbodenkoffers.
Alle reparatiën worden spoedig en net afgeleverd.
Aanbevelend **F. W. P. D. TOONEN**

Brückel Mutzenbach
Veenestraat 22, hoek Kettingstraat,
's GRAVENHAGE.
Toiletartikelen, Kramerijen, enz.

LEESCHOUWERIJ van
Gebrs. de Zwaan,
HOFLEVERANCIERS.
NIEUWE MOLSTRAAT 37. Teleph. 849. 's-GRAVENHAGE.
Bevelen zich beleefdelijk aan voor de levering
van eerste kwaliteit **Rund-, Kalfs-
en Lamsvleesch.**

C. DONKER,
Telefoon 55. HOFSTRAAT 5 's-Gravenhage
Hoofd-Agent voor Nederland van de
WAFENRAD RIJWIELEN,
uit de beroemde gewerenfabriek te Steyr, Oostenrijk
PROPATRIA RIJWIELEN.

S. NETTO,
Firma H. P. v. d. BURGH & Zn.,
WITTE DE WITHSTRAAT 36,
DEN HAAG.
Hoeden, Petten en Heeren Mode-Magazijn.
Overhemden op maat, Fantasie Vesten.

F. HINTZE, Spuistraat 60.
Kunst- en invoordraaier.
Specialiteit in tabaks-, sigaren- en sigaretten-
pijpen. Wandelstokken.
Atelier voor reparatie van waaiers, ivoor,
parelmoer en schildpad.
— — — Opmaken van horens. — — —

Stoffeerdery, Bedden- en Meubelmakerij
Opgericht 1875.
M. C. Kreeft,
Wijd Achterom 113. Den Haag.
Werkplaatsen Hofspui 5B.
— — — COMPLETE MEUBLEERING. — — —

Firma P. J. KOK.
Dag. Groenmarkt 38.
TELEFOON 2508.
Spekslagerij en handel in
uitsluitend 1ste kwaliteit fijne
vleeschwaren.

Sputwater en Limonade
op **Kogelflesschen** bij abonnement.
Stoomfabriek van koolzuurhoudende dranken.
Laan 26a, 28 & 28a
bij de GROOTE MARKT.

SIGARENFABRIKANT.
UITSLUITEND HANDWERK.
E. J. G. OSKAM,
Importeur van Havana-Sigaren.
Den Haag. Hoogstraat 27. Telefoon 2493.
Speciale verpakking voor Indiën.

Heeren hoedenmagazijn
Jean Meyer.
Passage 49--51--52.

Koninklijke Brood- en Beschuitfabriek, **LENSVELT NICOLA,**
DEN HAAG. TELEFOON No. 2531. **VEENESTRAAT 23.**
Luncheon room.
KOFFIE. — THEE. — CHOCOLADE.

„A la Parisienne.”
J. KROGER. SPUISTRAAT 32. DEN HAAG.
3de huis van af de Passage.
Dames en Kinderkleeding.
SPECIALITEIT REFORMKLEEDING.
CHIQUE COUPE. ACCURATE BEWERKING.

KLEEDERMAKERIJ
VAN
P. F. J. VAN ZUIJLEN,
PIET-HEINSTRAT 55.
Soliede stoffen goedpassende Coupe.
Billijke prijzen.

A. A. BOLT,
Confiseur, Pâtissier. — **HOFLEVERANCIER.**
BANKASTRAAT 4f, 4c, 4d, 4e.
Echte Indische Spekkoeke.
Ook verkrijgbaar in „BOEATAN,” Plaats 9.

Sigaren en Sigaretten
Magazijn „**WILHELMINA**”
Gedempte Burgwal 39,
Den Haag.
Monsters worden gratis en franco op aan-
vraag toegezonden.

DE KINDERWINKEL.
Specialiteit in Kinderhoeden,
Mantels, Jurken enz. enz.
Levering van complete Luijermantels.
J. T. H. VRIES. Schoolstraat 32.
Gevestigd sedert 1876.

COMPAGNIE BORDELAISE
Lange Poten 23.
Pilsener Urquel.
Wijnen en Gedistilleerd.

J. M. RIEL,
Hemsterhuisstraat 72.
Drogerijen, Specerijen, Chemicaliën,
Verfwaren, Lakken en Vernissen.
SPONZEN en ZEEMEN.

J. C. FERON,
MAGAZIJN VAN MEUBELN EN SPIEGELS.
Behangerij en Stoffeerdery.
VEENKADE 6. — DEN HAAG.

F. HAPPEL, Drogist
1ste Wagenstraat 63. DEN HAAG.
Drogerijen, Chemicaliën, Binnen- en Buitenlandsche
Geneesmiddelen, Zeepen, Eau de Cologne enz.
Specialiteit: Hapfel's beroemd elasteroogen-
en huidtinctuur f 0.40 per flacon franco p. p.
na ontvangst van postwissel ad f 0.50.

Wijnhandel.
J. R. SNOECK HENKEMANS,
Firma VOSS & Co.,
's GRAVENHAGE. — — — LAAN 10.
Telefoon 1973.
Vraagt de prijsecourant.

J. H. F. LEMPERS,
SPUISTRAAT 68, 's-GRAVENHAGE.
Grootste sortering in
Chineesch, Japansch, Porcelein en
Delftsch Aardewerk en Luxe-Artikelen.

Confiserie, Chocolaterie **PASSAGE 30**
Grootste sortering TABLETTEN van
de eerste binnen- en buitenlandse huizen.
Karstel's Florabonbons, Rumbonons,
Mococabonons enz.
Prima Cacaoepeders van Van Houten,
Karstel, Suchard enz.

J. KNEGTEL
IN
Gedistilleerd, Wijnen en Likeuren
Bierbottelarij.
SPECIALITEIT IN COGNAC.
Bankastraat 91. Den Haag.

MAGAZIJN van
RIJWIELEN, ONDERDEELEN,
en **Sportartikelen.**
re Klas Reparatie-Inrichting.
Aanbevelend,
JOSEPH VAN BOMMEL,
Agent der GLOBE RIJWIELEN,
Dennenweg 17a, Den Haag, (hoek Spekstraat).

Coiffeur. **Maison Elsevier.** Parfumeur.
29, BUITENHOF
(vis à vis de la vieille prison)
LA HAYE. Téléphone No. 3386.
Salon de Coiffure de Premier Ordre.
Procédé Antiseptique.
Parfumerie et Brosserie Française et Anglaise.
Grand choix d'éponges.

Vins de Bourgogne
Lupé Chôlet
Cave chez: **Mr. P. J. Schretlen**
export. négt en vins.
Korte Houtstraat 33, Telef. 223.

G. M. WATERREUS.
Piet Heinstraat 133.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor Indische Ingrediënten, Speciaal voor de
RIJSTAFEL.
Vraagt Prijscurant. Telefoon 1736.

JOHAN DELBOY.
Coiffeur. Bankastraat 6.
Salons voor Dames en Heeren.
Magazijn van Parfumeriën enz.
Merang des Indes, 50 Cts. per flesch.

H. ISERIEF & Zonen.
Plein hoek Korte Poten 1--3.
Lingeriën. — Corsets.
Uitzetten. — Luijermantels.

Broodfabriek „DE ZEEUW”, **JACOB CATSSTRAAT 182 - 210.**
Specialiteit in BRUINBROOD,
Systeem Dr. ALLINSON.
TELEFOON 1046. **B. HUS.**
N.B. In December wordt aan de verbruikers 15 procent uitbetaald.

J. A. VAN DE LAAK.
71 Wagenstraat 71,
Den Haag.
Uitgebreid Magazijn van alle
soorten Borstelwaren, Galan-
teriën en Kinderspeelgoed.

P. H. SAP,
Assistent-Apotheker en Gediplomeerd Drogist.
TROMPSTRAAT 218, — Den Haag.
HANDEL IN
Medicinale en Toilet ZEEPEN,
Medicinale en Minerale WATEREN.
EAU DE COLOGNE.

PIANO- & ORGELMAGAZIJN
D. SENTEUR
Hofstraat 3 'S-GRAVENHAGE
VERKOOPEN, VERHUREN,
STEMMEN EN REPAREREN.

Jac. v. d. HAAGEN
Nieuwstraat 10a, den Haag.
Gazelle Rijwielen en Onderdeelen
Fabriciert RIJWIELEN volgens alle MO-
DELLEN en maten. Fittings naar verkiezing.
BONDS-Rijwiel en Motorhersteller.

L. van Gasteren, Westeinde 351.
Prachtige verb. Singer hoogarm-
machine van f 47,50 nu contant f 25.
Gebruikte van af f 6.
Reparatiën spoedig en billijk.
Alle Onderdelen verkrijgbaar tegen geringen prijs.

J. C. VAN LEEUWEN.
Tabak, Sigaren en Sigaretten
Magazijn.
Nieuw Duinoord
Valeriusstraat 88

Handel in Koloniale Waren en Comestibles.
Indische Ingrediënten.
Speciaal adres voor diverse soorten
prima Java Theeën.
DANCKERTSSTRAAT 43, bij de Groot Hertoginnelaan.
TELEFOON 3361. PUBLIEK STATION.

G. J. B. VAN DER GAAG & Zn.
Drogerijen. — **Chemicaliën.**
Pharmaceutische Specialités.
SAD-, TOILET-, WERKSPONSEN.
Eau de Cologne.
27 GROENMARKT. Telefoon 2512.

Gebr. van de Water
104 Witte de Withstr.
HANDEL IN
Roomboter, Kaas, Eieren en
Fijne Vleeschwaren.
Franco aan huis bezorgen.

Dick's
DAMP-PROOF BOOT & SHOES
Are Superior to all others.
Spuistraat 4. den Haag.
Piet Heinstraat 20. } Telef. 3332.

M. J. Meijssen,
Confiseur, Pâtissier, Glacier, Cuisinier.
PIET HEINSTRAT No. 110.
— — — Telefoon 1744. — — —
Levering van koude en warme Schotels.
Dejeuners. — Diners. — Soupers.

Kon. Nederl. Mandenfabriek
Ferd. van Vliet.
Noordeinde 158.
Interc. Telefoon 3160.
— REPARATIE-INRICHTING. —

Firma A. L. J. & W. DE HAAS,
Vleeschhouwers. — Hofleveranciers.
35 Wagenstraat.
Hoogste onderscheiding Prix d'Excel-
lence Zilveren Medaille v/h. Gem.
Bestuur van den Haag.

G. M. WATERREUS.
Piet Heinstraat 133.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor Indische Ingrediënten, Speciaal voor de
RIJSTAFEL.
Vraagt Prijscurant. Telefoon 1736.

JOHAN DELBOY.
Coiffeur. Bankastraat 6.
Salons voor Dames en Heeren.
Magazijn van Parfumeriën enz.
Merang des Indes, 50 Cts. per flesch.

H. ISERIEF & Zonen.
Plein hoek Korte Poten 1--3.
Lingeriën. — Corsets.
Uitzetten. — Luijermantels.

Broodfabriek „DE ZEEUW”, **JACOB CATSSTRAAT 182 - 210.**
Specialiteit in BRUINBROOD,
Systeem Dr. ALLINSON.
TELEFOON 1046. **B. HUS.**
N.B. In December wordt aan de verbruikers 15 procent uitbetaald.

J. A. VAN DE LAAK.
71 Wagenstraat 71,
Den Haag.
Uitgebreid Magazijn van alle
soorten Borstelwaren, Galan-
teriën en Kinderspeelgoed.

P. H. SAP,
Assistent-Apotheker en Gediplomeerd Drogist.
TROMPSTRAAT 218, — Den Haag.
HANDEL IN
Medicinale en Toilet ZEEPEN,
Medicinale en Minerale WATEREN.
EAU DE COLOGNE.

PIANO- & ORGELMAGAZIJN
D. SENTEUR
Hofstraat 3 'S-GRAVENHAGE
VERKOOPEN, VERHUREN,
STEMMEN EN REPAREREN.

Jac. v. d. HAAGEN
Nieuwstraat 10a, den Haag.
Gazelle Rijwielen en Onderdeelen
Fabriciert RIJWIELEN volgens alle MO-
DELLEN en maten. Fittings naar verkiezing.
BONDS-Rijwiel en Motorhersteller.

N. A. de Bénis
Coiffeur Posticheur.
Theresiastraat 80, hoek
DEN HAAG.

J. J. REESER
Piet Heinstraat 116
Elandstraat 85 en 86.
Serre-Ameublementen.

G. J. HEEMSKERK,
Obrechtstraat 198, hoek Reinkenstraat.
KOLONIALE WAREN, COMESTIBLES.
Chocolade-Suikerwerken.
SAMBALLANS EN DIVERSEN.
Thuëre en Papandajanthee.

De Hollandsche Nijverheid,
Lange Poten 20, Den Haag.
Speciaal Magazijn van
Eigengemaakte Dames- en Kinderondergoederen.
Soliedste afwerking. — Billijkste prijzen.

Fabriek van Kantoorboeken
H. J. van Bukel,
NIEUWE MOLSTRAAT 50.
Alle soorten van Bindwerk, Etui- en Cartonage-
werk. Opplakken en Vernissen van Landkaarten.
Nette afwerking. Billijke prijzen.

Wed. S. CALFF.
PASSAGE 41 ROTONDE DEN HAAG.
Soliedste adres van Dames-, Heeren-
en Kinderschoeisel, Kousen en Hee-
ren Sokken. Specialiteit in Militaire Hand-
schoenen. Atelier voor reparatie en maatwerk.

PAUL C. KAISER,
— FABRIEK, ELANDSTRAAT 94. —
Prinsstraat 68,
Elandstraat 94a,
Weimarstraat 35,
Heerengracht 24,
Valeriusstraat hoek Dunklerstraat,
levert alle soorten brood van de beste hoedanigheid

A. B. Brons.
Behanger, Stoffeerdery en
Beddenmaker,
Fluweelen Burgwal 9, Den Haag.
Soliede afwerking Billijke prijzen.

G. M. WATERREUS.
Piet Heinstraat 133.
BESTE en GOEDKOOPSTE adres voor Indische Ingrediënten, Speciaal voor de
RIJSTAFEL.
Vraagt Prijscurant. Telefoon 1736.

Wed. I. HOEK & Zonen
Visch-, Wild-, Fruit- en Comestibleshandel
2 Vos in Tuinstraat 2,
's-Gravenhage,
Telef. Interc. 675. Verzending naar Oost- en West-Indië.

VOORSCHOTTEN
verrijgbaar op langen en korteren termijn bij
BIGOT, BOOT & Co.
In Assurantiën.
DENNENWEG 63 — INT. TEL. 1734
'S GRAVENHAGE.

Broodfabriek „DE ZEEUW”, **JACOB CATSSTRAAT 182 - 210.**
Specialiteit in BRUINBROOD,
Systeem Dr. ALLINSON.
TELEFOON 1046. **B. HUS.**
N.B. In December wordt aan de verbruikers 15 procent uitbetaald.

J. A. VAN DE LAAK.
71 Wagenstraat 71,
Den Haag.
Uitgebreid Magazijn van alle
soorten Borstelwaren, Galan-
teriën en Kinderspeelgoed.

P. H. SAP,
Assistent-Apotheker en Gediplomeerd Drogist.
TROMPSTRAAT 218, — Den Haag.
HANDEL IN
Medicinale en Toilet ZEEPEN,
Medicinale en Minerale WATEREN.
EAU DE COLOGNE.

PIANO- & ORGELMAGAZIJN
D. SENTEUR
Hofstraat 3 'S-GRAVENHAGE
VERKOOPEN, VERHUREN,
STEMMEN EN REPAREREN.

Jac. v. d. HAAGEN
Nieuwstraat 10a, den Haag.
Gazelle Rijwielen en Onderdeelen
Fabriciert RIJWIELEN volgens alle MO-
DELLEN en maten. Fittings naar verkiezing.
BONDS-Rijwiel en Motorhersteller.

J. L. BEKKER.
Schoen- en Laarzenmagazijn.
Maat en Reparatie.
Bezuidenhout 106,
TELEFOONNUMMER 420.

RINCK,
Hofleverancier, Molenstraat 54.
Specialiteit in PORTEN, PORTEF., ETUIS, ALBUMS enz.
Billijke Prijzen.
Reparatien enz. alles zeer solide.
Voor Indië expresse bewerking.

CENTRAAL-APOTHEEK
"De Archipel."
Javastraat 49. — Telefoon N°. 1352.
R. R. NAUTA, Apotheker.
Handel in:
Chemicaliën & Drogstoffen, Verbandsstoffen,
Minerale wateren en Zouten,
Homoeopathische Geneesmiddelen van
Dr. Willman Schwabe in org. verpakking.
Binnen- en Buitenlandse Specialiteits
w. o. Quina Larocbe per 1/2 fl. 1.30
NB. De recepten worden zeer
blijkelijk prijs bereid gemaakt. Indien
gewenscht kunnen zij afgehaald wor-
den, zonder verhooging van prijs.

J. J. Sand,
Wagenstraat 114, Den Haag.
Mozaïek en hardgebakken Vloertegels
voor
Kerken, Scholen, Kazernes, Stations,
Villa's, Fabrieken, enz.
Verglaasde tegels voor Wandbekleding.
Teekeningen en prijscourant
fr. op aanvraag.

"PAX",
Zoutmanstraat 29, Den Haag.
Grootte keuze: Tegels, Vongas, Wandteksen
op karton en glas, Photo's, chr. en fant.; nieuwste
jongens en meisjes prachtbandjes, Prentb., ook
chr.; inkten, lijn, schrijf-, school- en kantoor-
behoeften.

MAISON DROUOT
Lange Houtstraat 7 en 2, DEN HAAG.
Telefoon 753.
GROOTSTE INRICHTING
tot complete Meubeleering, Behangerij, Stoffeerdij.
EIGEN MEUBELFABRIEK.
Antiquiteiten en Kunstvoorwerpen.

HET HUIS VOOR FOURNITUREN.
PRINS HENDRIKSTRAAT,
hoek W.-Pyrmonkade. — HAAG.

Specialiteit in artikelen
ter garneering van
Damescostuums, Voerings,
Handschoenen, enz.

KAISER-BRUNNEN
Tafelwater.
Amst. Veerkade 7a, Telefoon 954.

K. H. BRUGGEMANS,
v. Diemenstraat 61-63.
Handel in Spiegel- en Vensterglas.
Huisschilder en Glazenmaker.

Heerenartikelen.
Overhemden op maat.
Gebrs. VOGELS.
HOOG NIEUWSTRAAT 36.
(Tournooiveld.)
Telefoon No. 746. DEN HAAG.

WASCH-
en wringmachines zijn onmisbaar in
elke Huishouding.
Grootte sorteering.
Landbouwkantoor M. J. SPRUYT,
Riviervischmarkt 9, DEN HAAG.

SOLIED en GOEDKOOP
BEDDENMAGAZIJN
van A. KRAAN
ZUIDWAL 42.
Telefoon 1998.

F. C. L. HASE,
Bontwerker.
OPGERICHT 1868.
Fabriek en Magazijn van Pelterijen.
Speciale Heerenhoedenmagazijn.
Lange Poten 17.

Witte Goederen.
Tricot Onder-
goederen.
SCHENK & Zn.,
Veenestraat 52, Den Haag.
Lingeries.
Bébé Artikelen.

P. C. MULLER, Witte de Withstraat 103,
DEN HAAG.
RIJWIELHANDEL.
Fabriek der NOVA-Rijwielen.
Agent der TEMPO- en BRUNO-Rijwielen.
1ste Klas Reparatie-Inrichting.
Emailleren. Verhuren. Vernikkelen.

WISBRUN & LIFFMANN,
Den Haag, Veenestraat 35.
Zijden Stoffen, Garneerartikelen.
Kant, Kantstoffen,
Entre deux, Lint, Knoopen enz.
Beste en Goedkoopste Adres
voor Naaisterfournituren.

Ned. Schoen-Industrie.
Westeinde 88. DEN HAAG. Weimarstraat 18.
Grootste en meest gesorteerde Schoenmagazijn
van den Haag en omstreken. Eenig adres
waar aan particulieren voor grossiers prijzen
wordt verkocht. Specialiteit in platvoetzoolen ook
naar gipsvorm en volgens medisch voorschrift.

J. BRAND,
PAPESTRAT 10.
Tailleur pour Hommes et Dames.
Prix très modérés.

Bloemenmagazijn
van Th. JANSEN,
Koningin Emmakade 89.
Telefoon n°. 2556.
Aanleg en onderhoud van Tuinen.

Firma Wed. C. P. MIJNLIEF,
Lange Beestenmarkt 65a.
Bekroond met Gouden en Verguld Zilveren Medaille
te 's-Gravenhage 1898.
Mijnlief's Kinder- en Zoet Roggebrood
aanbevolen door H.H. doctoren.
OPGERICHT 1793.

KANTOOR DER
Begravenis-Maatschappij
"SECURITAS".
Waldeck Pyrmonkade 54, Den Haag.
Directeur H. W. MUR.
Grakransen, Monumenten enz.

Maatschappij "NUTRICIA"
ZOETERMEER,
Filiale Den Haag: Piet Heinstraat 102a.
Telefoon 1739.
Roomboter, Gehomogeniseerde Melk en
Room, Kindermelk systeem Prof. Backhaus.
Leveranciers Rotterdamse Lloyd, Stoomvaart
Mij Nederland, Etat Indépendant du Congo, enz.

D. A. Borrebach.
Coiffeur.
TOILETARTIKELN en SPONZEN.
HOFSPUI No. 73.

A. S. v. ECK.
KORTE POTEN 29. — Telef. 318.
Renkelooze Gas- en Petroleumkachels
en metalen Gasslangen
in groote sorteering.

Wat is Cera?
Het geheim van den meubelmaker. Het
eenige product dat bewezen heeft geschikt
te zijn voor het onderhoud van uwe meubelen.
Uitsluitend verkrijgbaar in flescons van 15
en 25 cent bij: W. H. van IJsselstein
drogist Spui 256 tegenover de Bierkade.

SERVICE ANTISEPTIQUE.
Voor een vlagge en nette bediening bezoeke men de **KAPSALON** van
Molenstraat 50. **J. P. HUMEL,**
's-Gravenhage.
Abonnement: 14 maal scheren f 1.— | Specialiteit in eau de cologne 4711
7 maal haarknippen f 1.— | en het Indische merk H en S.

Verhuren.
Stemmen.
Repareeren.
PIANO'S
Van Bergen Henegouwen.
Anna Paulownastraat 19.

Piano's en Orgels,
D. A. RIPPEN.
Gediplom. stemmer "Toonkunst."
Grootte Markt 26a.
Betrouwbaar en voordeelg adres ook
voor stemmen en repareeren.

JAC. MOULIJN,
OPTICIEN. — INSTRUMENTMAKER,
2e WAGENSTRAAT 95.
TELEFOON No. 904.
Blijg en solied adres voor alle
artikelen voor
ZIEKENVERPLEGING,
Hospitaallinnen, IJszakken, Windkus-
sens, Koortsthermometers, Inhalatie-
Apparaten, Medicijn glasjes, enz.
Brillen en Pince-Nez
volgens voorschrift van H.H. Doctoren.
AANLEG en ONDERHOUD van Electriche
Schellen en Telefoonleidingen.

NAAIMACHINENHANDEL
v/h. A. LEWENSTEIN
38 SPUISTRAAT 38.
Levert de beste machines tegen de laagste prijzen.
Alom bekroond met de HOOGSTE onderscheidingen.

J. F. J. BAKKER,
24 Raamstraat 24.
Handel in Koloniale waren & Comestibles
Telefoonnummer 880.
Vraag steeds:
Preanger, Java en Santos koffie.
Dagelijks versch gebrand.
Alsook de Congo Thee per ons 16-20 cts.

W. ROELOFSEN.
Columbusstraat 101.
Teleph. 2774.
Specialiteit in Indische Ingredienten.
Sambals in fleschjes en blikjes,
Palmin planteboter, Sportbesluit van de
kolonie I. B. te Blaricum.

A. A. REGENSBURG
TANDARTS.
Laan van Meerdervoort 157, Den Haag.

S. SPIJER & Co.
Magazijnen in Goud, Zilver, Diamanten
26 Spuistraat 26 7 Schoolstraat 7
hoek Passage. over de Vischbanken.
'S-GRAVENHAGE.

Ch. W. GUY,
Prins Hendrikstr. 151 DEN HAAG.
Piano's, Orgels en Muziekinstrum.
Stemmen, Repareeren, Verhuren.

B. SCHOEMAKER,
TAILLEUR.
Specialiteit in Engelsche Stoffen.
Westeinde 16. — Den Haag.

SACHS & Co.
Den Haag. Rotterdam. Utrecht.
Specialiteit Hemden naar Maat.

R. BERKENBOSCH, firma H. Spaan
levert steeds prima kwaliteit
Melkbrood.
Korte Beestenmarkt 2, Teleph. 1970.
Reinkenstraat 45, Gedempte Burgwal 31
DEN HAAG.

P. J. CRAMWINCKEL en ZONEN,
Spiegel- en Lijstenfabrikanten.
KUNSTHANDEL.
NIEUWE HAVEN 360-362, Telefoon N°. 112.
PIETHEINSTRAT 36, Telefoon N°. 1906.

VERTIN & Co.,
Hooge Nieuwstr. 34 (bij 't Tournooiveld).
Effecten- en Administratiekantoor.
BUREAU DE CHANGE.
Abonnement voor het nazien van loten en
aflosbare Effecten onder garantie, tegen eventueel
renteverlies. Abonnementvoorwaarden gratis
verrijgbaar.

Distilleerderij "DE POSTWAGEN",
Depot Kranestraat 80.
INMAAK-BRANDEWIJN,
per Liter f 0.75 en f 0.80.

W. PAULUSSEN
Drogist:
SPUI 156a
recht over de St. Jacobstraat
goedkoopste en soliedste adres voor
Gummi- en Verbandartikelen.

Mej. W. J. van WIJK
CUISINIÈRE
OBRECHTSTRAAT 57.
Uitzending van Dinners.
Telefoon 2665.

H. VAN DE WATER Jzn.,
DEN HAAG.
FREDERIKSTRAAT 18,
KONINGSTRAAT 16.
Goedkoopste adressen voor beslist 1e kwaliteit
BOTER, KAAS, EIERN en VLEESCHWAREN.
Allright Rijwielen.
„Centaur” „
„Trio” „
„Motorrijwielen.” „
Automobielen.
Sportartikelen.
Ph. Krönig, Reinkenstraat.

Vitrauphanie of Glaspapier
voor horren, puiamen, enz.
H. J. T. MATVELD,
Wagenstraat 127,
eenig filiaal Zoutmanstraat 56.

M. van STEENBERGEN
Groothandel in Aardappelen.
Korte Groenewegje 122-125.
Teleph. Inter. Telegramadres
1989. Steenberg Haag.
Levering bij minstens een 1/2 H.L.

POPPEN SANATORIUM.
Gekleede Fransche en Duitse
Poppen welke nit- en aangekleed kunnen
worden, ongekleede poppen in elken
prijs alsmede onbrekbaar, tevens poppen-
kleeding.
Grootste en Oudste Reparatie-Inrichting.
Th. A. KEET, Oude Molstraat 11, Haag.

L. A. GIRCOUR
Specialiteit in
Fransche Cognac en Wijn.
Handel in Gedistilleerd en Bieren.
Korte Hoogstraat 11.

"TRANSVALIA".
Prins-Hendrikstraat 74.
Dr. Jaegers zuiver wollen ondergoederen.
Dames-modeartikelen.
Geconfectioneerde ondergoederen.

Rijwielfabriek en Magazijn BOSCHHOEK.
Gevestigd sedert 1899.
François Valentijnstraat 177,
hoek Anna van Buerenstraat.
Reparatie-Inrichting voor alle bestaande merken
van Rijwielen.
Agentuur van 1e Klas Engelsche en Duitse Fabrieken.

P. F. A. SCHREINER
Behangerij. — Stoffeerdij.
Compleete Meubeleering.
Bedden- en Meubel-Magazijnen.
Zoutmanstraat 18-20, DEN HAAG.
Telefoon 1864.

DIENTSBODENKANTOOR
"EURÉKA"
Tasmanstraat 65
DEN HAAG.

Blauwe Hondje.
Grootte verscheidenheid in
BINNEN- en BUITENLANDSCHE
SPECIALITEITS-GENEESMIDDELEN.
Vlamingstraat 42. — Telef. 1955.

E. H. PROTZMANN
's-GRAVENHAGE. — INGENIEUR. — HEERENSTR.
Telefoon 276.
Electriche installaties.
Electriche benodigd!

MODES.
Madelle J. H. SPITS,
Hofspui 9A. Westeinde 187.
Dames- en Kinderhoeden-Magazijn.

Magazijn in Gas-Artikelen,
Wash-Artikelen, Badtoestellen,
Sanitaire-Inrichtingen, enz. enz.
Lood- en Zinkwerken.
Aanleg van Electricch Licht, Elec-
trische Schellen en Huis-Telefoons.

J. VAN DER SPEK,
BALISTRAAT 4.
Telefoonnummer 1371.

BRANDSTOFFENHANDEL - C. AANDE
Hofleverancier van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Kantoor:
SUMATRASTRAAT 145,
Telefoon 1427,
's-Gravenhage.
Filiaal:
BADHUISSTRAAT 103,
Telefoon 2854,
Scheveningen.

H. HEIJNEN,
SPUI 109.
Prijs
f 0.30.
Gas-
gloeilichtkousjes
zijn de BESTE!
KOHL-NOOR

Gebr. UITERWIJK.
Piet Heinstraat 99. — 's-Gravenh
Telefoon 3413.
Huishoudelijke Artikelen
Haarden, Fornuizen,
Kinderwagens en Sportkarren
Smederijwerken, etc.

Firma Gebr. KALSE
Vlamingstraat 41. Den H
KANTOORBOEKHAND
Specialiteit in Lederwaren.
KOFFERS. TASSCH

FABRIEK
VAN
Gaskronen, Kandelabres, Appli
Koperglasterij. W. J. Schuling. Kopers
Koperdraaijerij. Paveijensgracht N°. 29a.
FILIAAL: KORTE HOUSTRAAT N^o.
BIJ HET PLEIN.

B. DERKSEN,
Brood- en Beschuitfabriek „de Oude Vette
Hofleverancier.
Telefoon 2450. Oude Molstr
DEN HAAG.
Gewoon en Luxebrood, Beschuit, Krentenbro

Begravenis-Ondernem
van D. J. JOUVENAL
Hoofd-Kantoor: Veenka
Specialiteit in GRAFIEKKE
ZERKEN en MONUMEN

Croes & Co. — Spui 2
Fabriek van Koper- & Blikw
BLANK, GELAKT en VERNIET
Gegalvaniseerde artikelen vo
HOENDERPARKEN.
alles volgens opgaaf of teeken
Magazijn van Huishoudelijke AR
BINNENKISTEN VOOR IND

VAN RIJSWIJK & Z
Hofleveranciers.
Veenkade, Kettingstraat n/d Pa
Bloemwerken van Kunst en
AANLEG en
ONDERHOUD van TUI
3340 Telefoon 2875.

HAUTE NOUVEAUT
IN
ENGELSCHER STOF
C. A. JANSEN
TAILLEUR.
WAGENSTRAAT 81. — DEN

Wat onze klanten ze
Zij, die eenmaal hun
Schoenwer
gekocht hebben bij
„DE CONCURRE
45, VLAMINGSTRAAT
KOMEN STEEDS W

De „Kaplaa
Herderinnestraat
den leden aanbev

Filiaal van
G. C. SMEEL
Stoomgrutterij en
Mosterdf
Vogelzaad en Voerartikel
Weimarstraat 54. Tel

Ch. F. RIJKEN &
Pianofabrikanten. — Hoflevere
26 Nieuwstraat 26. — DEN
Magazijnen van Amerikaansche
en Fransche Vleugels, Piano's en
verschillende prijzen, stijlen en ho
PIANINO's, speciaal voor het tropisc
vervaardigd, in verschillende prij
handen, welke met certificaat d'
garantie verkocht worden.
Fabriek speciaal ingericht voor Rep
Ruime keuze van Huarinstr
Stemmen, Repareeren, erhu

Modes
C. SAAN, Zoutmanstr
MAGAZIJN van
gegarneerde Dames- en Kind
Voiles, Linten en Bloer

G. Raumann &
Boekhorststraat 22, de
MAGAZIJN van
Galanterien, Kramerijen, Speelgoe
SCHOOL- en SCHRIFTBEE
Staalwerken, Schoonmaak-Artikelen,
EN GROS. EN D